

ԱՂԵՏՆԵՐԻ ՌԻՍԿԻ ՆՎԱԶԵՑՄԱՆ ԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆ

Ուսումնառական ձեռնարկ
Նախադպրոցական և տարրական դասարանների սովորողների հետ
աշխատող մանկավարժների համար

(վերահրատարակություն)

ՀՏԴ 372. 8
ԳՄԴ 74. 26
Ա 583

- Հեղինակ՝ **Քրիստինե Անդրեասյան**
«Սեյվ դը չիլդրեն» կազմակերպության հայաստանյան ներկայացուցչության, «Աղետների ռիսկի նվազեցման ներառական ծրագիր 2»-ի, դասընթացների և զարգացման գծով պատասխանատու
- Մասնագիտական խմբագիր **Անուշ Ալեքսանյան**
Կրթության ազգային ինստիտուտ, մանկավարժական կադրերի վերապատրաստման և ատեստավորման բաժնի մասնագետ
- Խորհրդատուներ՝ **Իռեն Սարգսյան**
«Սեյվ դը չիլդրեն» կազմակերպության հայաստանյան ներկայացուցչության, ծրագրերի իրականացման գծով ղեկավար
- Մերգեյ Սահակյան**
«Սեյվ դը չիլդրեն» կազմակերպության հայաստանյան ներկայացուցչության «Աղետների ռիսկի նվազեցման ներառական ծրագիր 2»-ի ղեկավար
- Ձևավորող՝ **Նունե Սարգսյան**
«Սեյվ դը չիլդրեն» կազմակերպության հայաստանյան ներկայացուցչության, ՏՏ համակարգող
- Ա 583 Աղետների ռիսկի նվազեցման կրթություն: Անդրեասյան Ք., Ուսումնաօժանդակ ձեռնարկ նախադպրոցական և տարրական դասարանների սովորողների հետ աշխատող մանկավարժների համար /Ք. Անդրեասյան, Եր.: Սեյվ դը չիլդրեն, - 2015 46 էջ

Սույն ձեռնարկը մշակվել է «Սեյվ դը չիլդրեն» կազմակերպության հայաստանյան ներկայացուցչության կողմից իրականացվող «Աղետների ռիսկի նվազեցման ներառական ծրագիր 2»-ի շրջանակներում, որը ֆինանսավորվել է Եվրոպական հանձնաժողովի Մարդասիրական օգնության և քաղաքացիական պաշտպանության հարցերով գլխավոր վարչության (ECHO) կողմից: Սույն հրատարակման մեջ արտահայտված տեսակետները կարող են չարտացոլել Եվրոպական հանձնաժողովի տեսակետները:

ՀՏԴ 372. 8
ԳՄԴ 74. 26

ISBN 978-9939-1-0111-8
© Save the children, 2014

համաձայնագրի մասին

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԳՐՏՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐ
ՀՐԱՄԱՆ

№ 486 - Ե/Բ

21. Եպրիլ 2015

«ՍԵՅՎ ԴԸ ԶԻՆԴՐԵՆ» ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՐԱՑՅԱՆ ԿՈՂՄԻՑ ՄԵԱԿԱՄ ԶԵՌՆԱՐԿՆԵՐԸ
ԳՈՐԾԱԾՈՒԹՅԱՆ ԵՐԱՇԽԱՎՈՐԵԼՈՒ ՄԱՍԻՆ

Ղեկավարվելով «Հանրակրթության մասին» ՀՀ օրենքի 17-րդ հոդվածի 6-րդ մասի և
ՀՀ կրթության և գիտության նախարարի՝ 2012 թվականի դեկտեմբերի 14-ի N 1144-Ն
իրավանով հաստատված կարգի 11-րդ կետի պահանջներով՝

Հ Ր Ա Մ Ա Ց ՈՒ Մ Ե Մ

«Աղետների ռիսկի նվազեցման կրթություն» ծրագրի շրջանակում «Սեյվ ԴԸ Զիլդրեն»
կազմակերպության կողմից մշակված՝ «Աղետների ռիսկի նվազեցման կրթություն,
ուսումնառական ծեղնարկը նախադրյալական և տարրական դասարանների
երեխաների հետ աշխատող մանկավարժների համար» և «Աղետների ռիսկի նվազեցման
կրթություն. ուղեցույցը հատուկ կարիքներով երեխաների հետ աշխատող
մանկավարժների համար» երաշխավորել գործածության որպես ուսումնառական կյուրս
մինչև 2018 թվականը:

ԱՐՄԵՆ ԱՇՈՏՅԱՆ

Բովանդակություն

Նախաբան	5
Աղետների ռիսկի նվազեցման (ԱՌՆ) կրթություն. ԱՌՆ ներառական կրթություն	6
ԱՌՆ հիմնական տերմիններ	6
Ներածություն	7
Ծանոթացում	8
Խաղ. «Ինչ է երկրաշարժը»	9
Խաղ-փազլ «Երկրաշարժ»	11
Խաղ-փազլ. «Ճիշտ և սխալ. ինչ անել երկրաշարժի ժամանակ»	12
Խաղ- փազլ. «Ճիշտ և սխալ. ինչպես կանխել հրդեհի առաջացումը»	18
Խաղ - փազլ «Ճիշտ և սխալ. ինչ անել հրդեհի ժամանակ».....	20
Խաղ- փազլ «Ճիշտ և սխալ. ինչ չի կարելի անել հրդեհի ժամանակ».....	23
Լրացնել «Ուրախ հարցաշարը»	25
Պաստառ 19. «Ինչ անել երկրաշարժի ժամանակ»	25
Պաստառ 20. «Ինչ անել երկրաշարժից հետո».....	26
Պաստառ 21. «Ինչպես կանխել հրդեհի առաջացումը»	27
Պաստառ 22. «Ինչ անել հրդեհի ժամանակ».....	28
Պաստառ 23 . «Ինչ չի կարելի անել հրդեհի ժամանակ».....	29
Փոքրիկ պատմություն բեմականացման կամ տիկնիկային ներկայացման համար	31
«Ինչ պատահեց, երբ Տիգրանը, Լուսինեն, Քուչոն և Կոկոն որոշեցին զվարճանալ»	31
Ինչ է կլիմայի փոփոխությունը*	33
Ինչպես բացատրել երեխաներին, որն է ջերմոցային էֆեկտը, գլոբալ տաքացումը և կլիմայի փոփոխությունը.....	35
Առաջադրանք. Ինչպես խնայել ռեսուրսները	36

Նախաբան

2012 թվականի սեպտեմբերին «Մեյվ դը չիլդրեն» կազմակերպությունը «Աղետների ռիսկի նվազեցման» (ԱՌՆ) ներառական ծրագրի շրջանակներում, որը ֆինանսավորվել էր Եվրոպական հանձնաժողովի Մարդասիրական օգնության և քաղաքացիական պաշտպանության հարցերով գլխավոր վարչության (ECHO) կողմից, ստեղծեց ուսումնառական նյութ՝ ուղեցույց-ձեռնարկ մանկավարժների համար, խաղ-գրքույկ երեխաների համար, ձայնասկավառակ՝ «Պատրաստված լինենք աղետներին» խորագրով՝ մշակված գերմանական Ա-Էս-Բե (ASB) կազմակերպության կողմից տրամադրված նյութի հիման վրա, որոնք նախատեսված էին հանրակրթական հատուկ դպրոցների և ներառական կրթություն իրականացնող դպրոցների մանկավարժների և **կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող** (ԿԱՊԿՈՒ) երեխաների համար:

2014 թվականի մայիսին «Մեյվ դը չիլդրեն» կազմակերպությունը «Աղետների ռիսկի նվազեցման» (ԱՌՆ) ներառական ծրագիր 2-ի շրջանակներում, որը կրկին ֆինանսավորվել է Եվրոպական հանձնաժողովի մարդասիրական օգնության և քաղաքացիական պաշտպանության հարցերով գլխավոր վարչության (ECHO) կողմից, ուսումնասիրություն կատարեց Շիրակի, Արագածոտնի, Գեղարքունիքի, Լոռու և Երևանի 20 ներառական կրթություն իրականացնող դպրոցներում, 21 նախակրթարաններում և 21 հատուկ ու գիշերօթիկ հաստատություններում, որոնք նախկին ծրագրի թիրախ հաստատություններն էին: Ուսումնասիրության արդյունքում պարզ դարձավ, որ ընտրված 62 թիրախ հաստատություններում սովորում են 13654 աշակերտ, որոնցից 2394-ը ունեն հաշմանդամություն: Բացի այդ ուսումնասիրությունը ցույց տվեց, որ 41 հաստատությունից միայն 23-ն են ԱՌՆ կրթություն անցել և այդ 23 հաստատություններից միայն 9-ում է, որ կան ԱՌՆ համապատասխան կրթական նյութեր, որոնք տրամադրվել են Հայկական Կարմիր Խաչի, ՄԱԿ-ի մանկական հիմնադրամի և ՀՀ ՏԿԱԻՆ ճգնաժամային կառավարման պետական ակադեմիայի կողմից:

Հիմք ընդունելով վերոնշյալը՝ «Մեյվ դը չիլդրեն» կազմակերպությունը «Աղետների ռիսկի նվազեցման» ներառական ծրագիր 2-ի շրջանակներում, որոշեց նախորդ ծրագրի շրջանակներում ստեղծած ուսումնական նյութը, որը նախատեսված էր հանրակրթական հատուկ դպրոցների մանկավարժների և կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող (ԿԱՊԿՈՒ) երեխաների համար, հարմարեցնել, լրամշակել ինչպես ներառական կրթություն իրականացնող դպրոցների մանկավարժների, այնպես էլ նախադպրոցական և տարրական դասարանների աշակերտների և նրանց հետ աշխատող մանկավարժների համար: Նյութը լրամշակելիս հաշվի է առնվել ՀՀ կրթության և գիտության նախարարության կրթության ազգային ինստիտուտի մասնագետների կարծիքը և դիտարկումները, որոնք արվել էին նախորդ ծրագրի շրջանակներում ստեղծված նյութի շուրջ: Ինչպես նաև հաշվի ենք առել նախորդ ծրագրի շրջանակներում թիրախ հաստատություններում աշխատող հատուկ մանկավարժների, դաստիարակների կարծիքը, ովքեր մեկ տարի փորձնական աշխատել էին այդ կրթական նյութերով: Այդ կարծիքը ունենալու համար «Մեյվ դը չիլդրեն» կազմակերպությունը «Աղետների ռիսկի նվազեցման» ներառական ծրագիր 2-ի շրջանակներում կատարեց ԱՌՆ կրթական նյութի արդյունավետության գնահատման ուսումնասիրություն:

Աղետների ռիսկի նվազեցման (ԱՌՆ) կրթություն. ԱՌՆ ներառական կրթություն

Համաձայն Հայաստանի Հանրապետության 1996թ. «Երեխաների իրավունքների մասին» օրենքի, յուրաքանչյուր երեխա ունի կյանքի, առողջության, կրթության, անվտանգության ապահովման իրավունք (<http://parliament.am/>): Հաշվի առնելով այդ ամենը՝ կարևորում ենք երեխաների ԱՌՆ կրթությունը: ԱՌՆ կրթության նպատակն է երեխաներին, նրանց հետ աշխատող մանկավարժներին, նրանց ծնողներին, խնամակալներին, դայակներին ու դաստիարակներին, ինչպես նաև համայնքին հասանելի դարձնել աղետների և դրանց դիմակայելու վերաբերյալ տեղեկություններ, ձևավորել գործնականում այդ գիտելիքները կիրառելու հմտություններ և կարողություններ: Իսկ ԱՌՆ ներառական կրթության նպատակն է ԿԱՊԿՈՒ երեխաներին զինել աղետներին դիմակայելու համար տարրական գիտելիքներով ու հմտություններով՝ հաշվի առնելով ՀՀ կառավարության 2010 թվականի ապրիլի 8-ի N 439-Ն որոշումը. հանրակրթական պետական չափորոշիչների, 2-րդ գլխի՝ հանրակրթական ծրագրերի բովանդակությանը ներկայացվող նվազագույն պահանջները, 7-րդ կետի՝ կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող երեխաների կրթությունը արդյունավետ կազմակերպելու նպատակով հանրակրթական ծրագրի բովանդակությունը հարմարեցվում է նրանց ընկալման և մտավոր կարողություններին (<http://www.aniedu.am/>):

ԱՌՆ հիմնական տերմիններ

Աղետ-հանկարծակի տեղի ունեցող իրադարձություն է, որը լրջորեն խաթարում է հասարակության, համայնքի կենսագործունեությունը՝ առաջացնելով մարդկային, նյութական, տնտեսական, բնապահպանական վնասներ, որոնց հաղթահարման ժամանակ ազդակիր (ազդեցությունը կրող) հասարակության կամ համայնքի կարողությունը (օգտագործել սեփական ռեսուրսները) բավարար չէ:

Վտանգ – բնական կամ մարդածին երևույթ, որը կարող է հանգեցնել աղետի:

Խոցելիություն –խոցելիությունը վտանգից անպաշտպանվածությունն է: Վտանգի ազդեցությունից անպաշտպան կարող են լինել մարդիկ, կենդանիները, շենքերը, շինությունները, տեխնոլոգիաները, օբյեկտները, տարածքները (ցամաքային, ջրային, օդային), բույսերը և այլն:

Ռիսկ –Որևէ տարածքում, ինչ-որ ժամանակ աղետների հավանականությունը կամ հնարավորությունը, ինչպես նաև աղետների հետևանքով առաջացող հնարավոր կորուստները՝ մարդկային կյանքը, առողջությունը, կենսապահովման միջոցները, ունեցվածքը, հասարակական ծառայությունները:

Կարողություն-մարդկանց, համայնքի, հասարակության աղետին դիմակայելու և դրա ազդեցությանը դիմադրելու ռեսուրսները, հնարավորությունները:

Մեղմացում –նախօրոք ձեռնարկված միջոցառումներ աղետի կամ վտանգների բացասական ելքերը նվազեցնելու կամ սահմանափակելու համար:

Պատրաստվածություն-աղետներին արդյունավետ դիմակայելու կարողություններ կամ նախօրոք ձեռնարկված միջոցառումներ: Այն իր մեջ ներառում է վտանգի մասին ժամանակին և արդյունավետ ազդարարում, ինչպես նաև վտանգավոր վայրից անվտանգ վայր մարդկանց և նրանց գույքի ժամանակին տարահանում և տեղափոխում:

Գանիստ – Վտանգ առաջացնող գործոնների կանխորոշում և վերացում, բացառել վտանգի առաջացումը: Նաև նախօրոք ձեռնարկված միջոցառումներ, որոնք օգնում են խուսափել վտանգների և նրանցից բխող աղետների բացասական ազդեցությունից:

Ներածություն

Հաշվի առնելով, որ հանրակրթական դպրոցներում համապատասխան առարկաների շրջանակներում (Կյանքի հմտություններ, Ես և շրջակա աշխարհը, ՆԶՊ և այլն) ուսուցանվում է աղետների ռիսկի նվազեցմանը (ԱՌՆ) նպաստող վարքականոններ, որի համար կան դասագրքեր, ուստի այս ձեռնարկը և նրան կից ուսումնական նյութերը (պաստառներ, խաղեր, ձայնասկավառակ՝ «Պատրաստված լինենք աղետներին», մուլտֆիլմ) նպատակ չունեն փոխարինելու դասագրքերին, այլ նրանք կարող են լինել միայն օժանդակ, լրացուցիչ նյութ ԱՌՆ վարքականոններ ուսուցանելիս, ինչպես տարրական դասարանների, այնպես էլ նախադպրոցական տարիքի երեխաների հետ աշխատող մանկավարժների/դաստիարակների համար: Բացի այդ այն կարող է օգնել մանկավարժներին ԿԱՊԿՈՒ երեխաներին ուսուցանել ԱՌՆ թեմաները և նրանց համապատասխան վարքականոնները:

Այս ուսումնաօժանդակ ձեռնարկում աղետները կներկայացնենք հիմնականում մեծ պաստառների տեսքով: Բացի այդ մանկավարժներին/դաստիարակներին առաջարկում ենք, որ յուրաքանչյուր երեխա ունենա իր աշխատանքային տետր-ալբոմը, որը սովորական նկարչական ալբոմ կարող է լինել, որի նպատակն է, որպես ստուգիչ աշխատանք, երեխաները կատարեն ինքնուրույն առաջադրանքներ՝ նկարչություն, ապլիկացիա (կտրել-փակցնել) և այլ առաջադրանքներ, որոնք կնպաստեն ԱՌՆ ուսուցանվող նյութը սովորելուն և ամրապնդելուն: Կներկայացնենք նաև մի քանի հետաքրքիր խաղ-առաջադրանքներ, որոնք նույնպես կօգնեն մանկավարժներին/դաստիարակներին երեխաներին գործնականորեն ուսուցանել ԱՌՆ որոշ թեմաներ: Որպես օրինակ՝ կառաջարկենք նաև մի փոքրիկ պատմություն՝ թատերականացման կամ տիկնիկային բեմականացման համար, որի բովանդակությունը մանկավարժը/դաստիարակը կարող է փոփոխել՝ ըստ ուսուցանվող ԱՌՆ թեմայի: Նշված առաջարկություններից բացի՝ մանկավարժը/դաստիարակը կարող է դրսևորել նորանոր ստեղծագործական մտահաղացումներ՝ հիմք ընդունելով առաջարկված խաղ-առաջադրանքները: Կներկայացնենք յուրաքանչյուր պաստառի ավելի մանրամասն բացատրությունը:

Ծանոթացում

Կան մարդուկի նկարներով երկու պաստառներ՝ մեկը **Հերոսն է** (պաստառ 1), իսկ մյուսը՝ **Փորձանքիկն է** (պաստառ 2): **Հերոսին**՝ մանկավարժի/դաստիարակի ուղղորդմամբ, երեխաները կկոչեն որևէ անունով, իսկ **Փորձանքիկին** անուն չեն տա, որպեսզի ավելի պարզ լինի՝ ինչ է աղետը (այս դեպքում՝ երկրաշարժը և հրդեհը): Պաստառներն իրենց վրա ունեն գրպաններ: Պաստառ 1-ի գրպանները կրում են **Երկրաշարժիկ** և **Հրդեհիկ** անվանումները՝ պատկերված համապատասխան նկարներով՝ **Գլոբուսե փորիկով մարդուկ**, որը նույն **Երկրաշարժիկն է** և **Կրակե փորիկով մարդուկ**, որը **Հրդեհիկն է**:

Իսկ պաստառ 2-ի գրպանները կրում են «**Երկրաշարժիկի վարքականոններ**» և «**Հրդեհիկի վարքականոններ**» անվանումները, որոնց վրա նույնպես պատկերված են համապատասխան նկարներ՝ **Գլոբուսե փորիկով մարդուկ** և **Կրակե փորիկով մարդուկ**: Պաստառ 1-ի գրպանների մեջ հետագայում կդրվեն այն խաղերը, որոնց օգնությամբ երեխաները կսովորեն, թե ինչ է երկրաշարժը և ինչ է հրդեհը, իսկ պաստառ 2-ի գրպանների մեջ՝ այն խաղերը, որոնց օգնությամբ երեխաները կսովորեն, թե ինչպես իրենց պահեն երկրաշարժի և հրդեհի ժամանակ:

Անհրաժեշտ նյութեր.

- կոճգամ
- պաստառ 1
- պաստառ 2

Խաղի ընթացքը: Երկու մարդուկների պաստառները կոճգամով ամրացնել դասասենյակի/խմբասենյակի այն մասում, որը հասանելի և մատչելի է երեխաների համար: Մանկավարժը/դաստիարակը բացատրում է. «**Հերոսը** այն **Մարդուկն է**, ով ունի **Փորձանքիկ** անունով ընկեր, ով շատ է սիրում խաղալ հետաքրքիր խաղեր, սակայն դրանց ժամանակ ոչ միշտ է զգույշ լինում և երբեմն վնասվում և վնասում է: Նախ կծանոթանանք **Փորձանքիկի** հետաքրքիր խաղերից երկուսին՝ «**Երկրաշարժիկ**» և «**Հրդեհիկ**», իսկ հետո **Հերոս-մարդուկը** կօգնի սովորել՝ ինչպես մեզ ճիշտ պահենք այդ խաղերի ժամանակ և այն ավարտելուց հետո: Իսկ նրանց վրայի գրպաններն անհրաժեշտ են, որ խաղերը, որոնց օգնությամբ կսովորենք այդ ամենը, պահենք այնտեղ»: (Մանկավարժը/դաստիարակը, հիմք ընդունելով առաջարկվածը, իր խոսքը կարող է ըստ իր հայեցողության կառուցել՝ ելնելով երեխաների կարողություններից):

Խաղ. «Ինչ է երկրաշարժը»

Անհրաժեշտ նյութեր

- մկրատ
- պաստառ 3՝ **Երկրաշարժիկի** նկարը և պաստառ 4՝ **Երկրաշարժիկի** ուժգնությանը համապատասխան փոքր քարտ-նկարները

Խաղի նպատակը: Երեխաները կիմանան, թե ինչ է երկրաշարժը, և ինչ կարող է պատահել երկրաշարժի ժամանակ:

Խաղի ընթացքը և պաստառների բովանդակությունը- Պաստառ 3-ի վրա պատկերված է գլոբուսն փոքրիկով մարդուկի՝ **Երկրաշարժիկի** 6 նկար: Դա երկրաշարժն է՝ իր տարբեր ուժգնությամբ՝ 2-10 բալ: Ամեն մի ուժգնության կողքին հաստ եզրագծերով առանձնացված են տեղեր՝ գրպաններ, որտեղ պետք է դրվեն **Երկրաշարժիկի** ուժգնությանը համապատասխան փոքր քարտ-նկարները՝ **պաստառ 4-ի** նկարները: Մանկավարժը/դաստիարակը երեխաներին պատմում է, որ **Երկրաշարժիկը** շատ է սիրում պարել (մանկավարժը/դաստիարակը կարող է յուրաքանչյուր պարին անուն տալ կամ թողնել, որ երեխաները իրենք անուն տան, որպեսզի նրանք պարը և ուժգնությունները զուգորդելով միմյանց հետ մտապահելով սովորեն՝ ինչ է երկրաշարժը և ինչ կարող է պատահել, երբ այն տեղի է ունենում), որի ժամանակ զանազան բաներ են կատարվում: Այսպես՝

Պաստառ 3, Երկրաշարժիկի նկար 1-ին՝ 2-3 բալ:

Երկրաշարժիկը իր առաջին պարի ժամանակ շարժում է միայն փոքրիկը: Այս երկրաշարժը զգում են միայն հողի տակ քնած կենդանիները, օրինակ՝ խլուրդները (**համապատասխան փոքր քարտ-նկար՝ հողի տակ քնած կենդանի**, պաստառ 4, նկար 1):

Պաստառ 3, Երկրաշարժիկի նկար 2-րդ՝ 4 բալ:

Երկրաշարժիկը կարող է շարունակել իր պարը և այս անգամ փոքրիկի հետ միաժամանակ շարժել նաև ձեռքերը, որի ժամանակ դասասենյակի/խմբասենյակի պահարանի մեջ դրված զրքերը կամ պահարանի ապակիները կսկսեն շարժվել (**համապատասխան փոքր քարտ-նկար՝ դասասենյակի պահարանը զրքերով**, պաստառ 4, նկար 2): Իսկ եթե տանն ենք, ապա կտեսնենք, որ շարժվում է նաև պահարանի մեջ դրված սպասքը (**համապատասխան փոքր քարտ-նկար՝ տան պահարանը սպասքով** պաստառ 4, նկար 3): Թե՛ տանը և թե՛ դպրոցում/մանկապարտեզում կտեսնենք, որ շարժվում են պատուհանի ապակիները (**համապատասխան փոքր քարտ-նկար՝ պատուհան**, պաստառ 4, նկար 4):

Պաստառ 3, Երկրաշարժիկի նկար 3-րդ՝ 5 բալ:

Երկրաշարժիկը, ոգևորվելով իր պարից, շարունակում է այն՝ փոքրիկի, ձեռքերի հետ միաժամանակ շարժելով նաև ոտքերը, որի ժամանակ, եթե դպրոցում/մանկապարտեզում հանգիստ նստած լինենք, անպայման կզգանք երկրաշարժը (**համապատասխան փոքր քարտ-նկար՝ դասասենյակում նստած աշակերտ**, պաստառ 4, նկար 5): Իսկ եթե տանը քնած լինենք, ապա կզարթնենք (**համապատասխան փոքր քարտ-նկար՝ տանը քնած**, պաստառ 4, նկար 6): Թե՛ տանը և թե՛ դպրոցում/մանկապարտեզում առաստաղից կախված ամեն ինչ կսկսի շարժվել (**համապատասխան փոքր քարտ-նկար՝ դասասենյակում և տանը առաստաղից կախված ջահ**, պաստառ 4, նկար 7):

Պաստառ 3, Երկրաշարժիկի նկար 4-րդ՝ 6 բալ:

Երկրաշարժիկի ոգևորված պարը շարունակվում է, և այս անգամ նա փորիկի, ձեռքերի և ոտքերի հետ միաժամանակ սկսում է շարժել նաև գլուխը: Այդ ժամանակ, եթե լինենք դասարանում/խմբասենյակում, անպայման բոլորս կզգանք այն, անգամ այն դեպքում, եթե քայլելիս, վազելիս կամ նստած լինենք (**համապատասխան փոքր քարտ-նկար՝ դասասենյակում կամ դպրոցում վազող, քայլող կամ նստած աշակերտ**, պաստառ 4, նկար 8): Իսկ եթե լինենք տանը, ապա թե՛ քնած, թե՛ խոհանոցում եղած ժամանակ, թե՛ սենյակում խաղալիս, ուր էլ լինենք, ինչ էլ անելիս լինենք, կզգանք այն (**համապատասխան փոքր քարտ-նկար՝ տանը քնած, խոհանոցում ճաշ եփող մայրիկ, սենյակում խաղացող երեխա**, պաստառ 4, նկար 9): Բացի այդ՝ թե՛ տանը և թե՛ դպրոցում/մանկապարտեզում պատից կախված նկարները կամ առարկաները կընկնեն (**համապատասխան փոքր քարտ-նկար՝ պատից կախված նկարը ընկնում է ցած**, պաստառ 4, նկար 10): Թե՛ տանը, թե՛ դպրոցում/մանկապարտեզում հատակը կշարժվի (**համապատասխան փոքր քարտ-նկար՝ դասասենյակի կամ տան հատակ**, պաստառ 4, նկար 11):

Պաստառ 3, Երկրաշարժիկի նկար 5-րդ՝ 7-8 բալ:

Երկրաշարժիկը շարունակում է պարը, և նա այս անգամ ավելի ու ավելի ուժեղ է շարժում ձեռքերը, ոտքերը, փորիկը և գլուխը, որի ժամանակ դպրոցում/մանկապարտեզում լինենք, թե՛ տանը, կլսենք դղրոյուն, շենքերը կհսով չափ կսկսեն քանդվել (**համապատասխան փոքր քարտ-նկար՝ դպրոցի, տան կիսաքանդված շենքեր**, պաստառ 4, նկար 12): Բացի այդ, կտեսնենք, որ թե՛ տան և թե՛ դպրոցի/մանկապարտեզի չքանդված պատերն ունեն մեծ-մեծ ձեղքեր, (**համապատասխան փոքր քարտ-նկար՝ մեծ ձեղքեր դպրոցի, տան պատերին**, պաստառ 4, նկար 13):

Պաստառ 3, Երկրաշարժիկի նկար 6-րդ՝ 9-10 բալ:

Երկրաշարժիկի պարը է՛լ ավելի ու ավելի է ուժեղանում: Նա ավելի ու ավելի ուժեղ և անկազմակերպ է շարժում ձեռքերը, ոտքերը, փորիկը և գլուխը: Այս ժամանակ բոլոր շենքերը, դպրոցները/մանկապարտեզները քանդվում են ամբողջությամբ (**համապատասխան փոքր քարտ-նկար՝ դպրոց, շենքեր՝ ամբողջությամբ քանդված**, պաստառ 4, նկար 14):

Պատրաստման եղանակը: Մանկավարժը/դաստիարակը նախապես **պաստառի**

3-ի վրա հաստ եզրագծերով առանձնացված տեղերը՝ գրպանները, մկրատի կամ բարակ կտրող գործիքի օգնությամբ զգուշությամբ բացում է, իսկ **պաստառ 4-ի** նկարները (եթե նպատակահարմար է գտնում) երեխաների հետ միասին կտրում և առանձնացնում է:

Խաղի ընթացքը: Պաստառները պատրաստելուց հետո մանկավարժը/դաստիարակը սկսում է պատմել **գլոբուսե փորիկով մարդուկի՝ Երկրաշարժիկի** և նրա պարերի ուժգնության մասին: Որից հետո նա **պաստառ 3-ի** վրա հերթով ցույց է տալիս **Երկրաշարժիկի** 6 նկարները և նրանց արդեն կտրած-պատրաստած **համապատասխան փոքր քարտ-նկարները**: Այնուհետև **մանկավարժը/դաստիարակը** դասարանը/խումբը բաժանում է **4-5** հոգանոց խմբերի: Խմբերին հանձնարարում է, հիշելով ուսուցչի/դաստիարակի պատմածը, սեղանին դասավորել **քարտ-նկարներն** ըստ երկրաշարժի ուժգնության աստիճանի: Երեխաները պիտի հիշեն կամ պարզապես տրամաբանորեն դուրս բերեն, թե ինչ տեղի կունենա շատ թույլ երկրաշարժի դեպքում, իսկ ինչ տեղի կունենա ավելի ուժեղ երկրաշարժի ժամանակ: Ապա նա խմբերին հանձնարարում է և հետևում կամ ուղղորդում, որ նրանք **համապատասխան փոքր քարտ-**

նկարները տեղադրեն **պաստառ 3-ի** համապատասխան գրպաններում: Յուրաքանչյուր խմբից մեկ երեխա մոտենում է և բացում փոքր քարտ-նկարներից մեկը, պատմում նկարի մասին և տեղադրում պաստառ 3-ի վրա՝ իրեն համապատասխան տեղում: Այն խումբը, ում կհաջողվի ավելի շատ ճիշտ պատասխան տալ, կհամարվի հաղթող:

Խաղ-փազլ «Երկրաշարժ»

Անհրաժեշտ նյութեր

- մկրատ
- պաստառ 5՝ **Երկրաշարժիկի** նկարը և պաստառ 6՝ երկրաշարժի ուժգնությունը բնութագրող համապատասխան նկարները

Խաղի նպատակը: Երեխաները կիմանան, թե ինչ է երկրաշարժը, և որոնք են նրա հետևանքները:

Պաստառների բովանդակությունը: **Պաստառ 5-ի** կենտրոնում պատկերված է **Երկրաշարժիկի** նկարը, իսկ պաստառի մյուս հատվածում կա փազլի 14 կտորի համար նախատեսված գրպաններ, որտեղ ըստ հերթականության պետք է դրվեն փազլի կտորները, այսինքն՝ երկրաշարժի ուժգնությունը բնութագրող համապատասխան նկարները՝ **պաստառ 6-ի** նկարները: Դրանք են՝

- նկար 15-ը՝ **հողի տակ քնած կենդանի,**
- նկար 16-ը՝ **դասասենյակի/խմբասենյակի պահարանը գրքերով,**
- նկար 17-ը՝ **տան պահարանը սպասքով,**
- նկար 18-ը՝ **պատուհան,**
- նկար 19-ը՝ **դասասենյակում/խմբասենյակում նստած աշակերտ,**
- նկար 20-ը՝ **տանը քնած երեխա,**
- նկար 21-ը՝ **դասասենյակում/խմբասենյակում և տանը առաստաղից կախված ջահ,**
- նկար 22-ը՝ **դասասենյակում/խմբասենյակում կամ դպրոցում/մանկապարտեզում վազող, քայլող կամ նստած աշակերտ,**
- նկար 23-ը՝ **տանը քնած երեխա, խոհանոցում ճաշ եփող մայրիկ, սենյակում խաղացող, վազող, քայլող կամ նստած երեխա,**
- նկար 24-ը՝ **կախված նկարն ընկնում է ցած,**
- նկար 25-ը՝ **դասասենյակի/խմբասենյակի կամ տան հատակ,**
- նկար 26-ը՝ **դպրոցի/մանկապարտեզի, տան կիսաքանդ շենքեր,**
- նկար 27-ը՝ **մեծ ճեղքեր դպրոցի/մանկապարտեզի, տան պատերին,**
- նկար 28-ը՝ **դպրոցի/մանկապարտեզի, տան ամբողջությամբ քանդված շենքեր:**

Ինչպես նախորդ խաղի ժամանակ, այնպես էլ այս խաղի ժամանակ մանկավարժը/դաստիարակը երեխաներին պատմում է **Երկրաշարժիկի** և նրա պարերի մասին (տե՛ս էջ 9-10-ը նախորդ խաղի բովանդակության հատվածը):

Պատրաստման եղանակը: Մանկավարժը/դաստիարակը նախապես **պաստառ 5-ի** վրա առանձնացված փազլի կտորների տեղերը՝ գրպանները, մկրատի կամ բարակ կտրող գործիքի օգնությամբ զգուշությամբ բացում է, իսկ **պաստառ 6-ի** նկարները (եթե նպատակահարմար է գտնում) երեխաների հետ միասին կտրում և առանձնացնում է: (Նույն կերպ վարվել նաև մյուս խաղերի պաստառների կիրառման ժամանակ):

Խաղի ընթացքը: Պաստառները պատրաստելուց հետո մանկավարժը/դաստիարակը սկսում է պատմել **Երկրաշարժիկի** և նրա պարերի ուժգնության մասին: Որից հետո նա ցույց է տալիս **պաստառ 5-ը** և հարցնում երեխաներին, թե ով է այնտեղ պատկերված: Ապա հերթով ցույց է տալիս **պաստառ 6-ի** նկարները ու տեղադրում **պաստառ 5-ի** վրա իրենց համապատասխան տեղերում: Երբ երեխաները լավ կյուրացնեն խաղի բովանդակությունը, ապա մանկավարժը/դաստիարակը կարող է այն կազմակերպել մրցույթի ձևով: Դասարանը կամ խումբը բաժանում է երկու խմբի: Յուրաքանչյուր խմբին տալիս է **պաստառ 6-ի** նկարները հավասար քանակությամբ: Ապա հանձնարարում, որ յուրաքանչյուր խմբից երեխաները հերթով վերցնեն նկարները և տեղադրեն **պաստառ 5-ի** համապատասխան տեղերում: Այն խումբը, ում կհաջողվի ավելի արագ և ճիշտ կատարել առաջադրանքը, կհամարվի հաղթող:

Խաղ-փազլ. «Ճիշտ և սխալ. ինչ անել երկրաշարժի ժամանակ»

Անհրաժեշտ նյութեր

- մկրատ
- պաստառ 7՝ **Երկրաշարժիկի** նկարը, պաստառ 8՝ երկրաշարժի ժամանակ ճիշտ և սխալ վարքի նկարները

Խաղի նպատակը: Երեխաները կիմանան երկրաշարժի ժամանակ ճիշտ և սխալ վարքի մասին, կկարողանան այդպես վարվել երկրաշարժի ժամանակ՝ խուսափելով սխալ վարքից:

Պաստառների բովանդակությունը: **Պաստառ 7-ի** կենտրոնում պատկերված է արդեն մեզ ծանոթ **Երկրաշարժիկի** նկարը, որի երկու կողմերում կան զրպաններ: Պաստառ 8-ի վրա պատկերված են 8 զույգ իրավիճակներ և վարքի ձևեր, որոնց մի մասը սխալ է, իսկ մյուս մասը ճիշտ:

Պաստառ 8, նկար 29

Ճիշտ վարք: Երկրաշարժի ժամանակ պետք է պահպանել հանգստություն և խուճապի չմատնվել, որպեսզի լսես՝ ինչ է ասում ուսուցիչը/դաստիարակը:

Պաստառ 8, նկար 29ա

Սխալ վարք: Երկրաշարժի ժամանակ կարելի է գոռալ, հրել վազել, թեկուզև վնասես ընկերոջդ:

Պաստառ 8, նկար 30

Ճիշտ վարք: Եթե գտնվում ես տան կամ դպրոցի/մանկապարտեզի բարձր հարկում (երկրորդից բարձր), ապա պետք է արագ մտնես սեղանի տակ, պինդ բռնես սեղանի ոտքից, և մինչև երկրաշարժի վերջանալը՝ մնաս սեղանի տակ, որ չվնասվես:

Պաստառ 8, նկար 30ա

Սխալ վարք: Եթե գտնվում ես տան կամ դպրոցի/մանկապարտեզի բարձր հարկում (երկրորդից բարձր), ապա արագ պետք է դուրս փախչես օգտվելով աստիճանավանդակից կամ վերելակից:

Պատասխան 8, նկար 31

Ճիշտ վարք: Եթե գտնվում ես տան կամ դպրոցի/մանկապարտեզի բարձր հարկում (երկրորդից բարձր) և մոտիկ սեղան չկա, ապա գլուխդ պետք է փակես որևէ հաստ իրով և կանգնես սենյակի ներսի անվտանգ տեղում՝ օրինակ՝ հիմնական (կրող) պատերի տակ: (Ուսուցիչը/դաստիարակը նախօրոք պետք է երեխաներին ցույց տա և վարժեցնի, որ նրանք շատ լավ իմանան դասասենյակի/խմբասենյակի ամենաապահով տեղերը):

Պատասխան 8, նկար 31ա

Միայն վարք: Եթե գտնվում ես տան կամ դպրոցի բարձր հարկում (երկրորդից բարձր) և մոտիկ սեղան չկա, ապա, գլուխդ առանց ծածկելու որևէ կոշտ առարկայով, կանգնում ես որևէ պատի մոտ:

Պատասխան 8, նկար 32

Ճիշտ վարք: Եթե գտնվում ես տան կամ դպրոցի/մանկապարտեզի առաջին կամ երկրորդ հարկերում, ապա պետք է արագ դուրս գաս շենքից՝ գրքով կամ պայուսակով/ամուր իրով ծածկելով գլուխդ և, հետևելով տարհանման ուղղորդող նշաններին, գնաս բաց, ապահով տարածք:

Պատասխան 8, նկար 32ա

Միայն վարք: Եթե գտնվում ես տան կամ դպրոցի/մանկապարտեզի առաջին կամ երկրորդ հարկում, ապա պետք վազես պատշգամբ և օգնություն կանչես կամ արագ դուրս գաս շենքից՝ առանց գլուխդ ծածկելու:

Պատասխան 8, նկար 33

Ճիշտ վարք: Երկրաշարժի ժամանակ պետք է հեռու մնաս պատուհաններից, դրսի դռնից և այն ամենից, ինչը կարող է փլվել և վնասել քեզ:

Պատասխան 8, նկար 33ա

Միայն վարք: Երկրաշարժի ժամանակ պետք է վազես անմիջապես դեպի պատուհանը կամ դրսի դուռը:

Պատասխան 8, նկար 34

Ճիշտ վարք: Երբ երկրաշարժը դադարում է, պետք է լսես ուսուցչին, թե ինչ է քեզ ասում: Առանց խուճապի, առանց միմյանց հրելու, իրար հետևից արագ դուրս գաս շենքից՝ գրքով կամ պայուսակով/ամուր իրով ծածկելով գլուխդ և պետք է օգնես մյուսներին (Եթե դասարանում կամ խմբում կան ԿԱՊԿՈՒ երեխաներ, ապա մյուս երեխաները պետք է նախապես իմանան, թե ով ում է օգնելու):

Պատասխան 8, նկար 34ա

Միայն վարք: Երբ երկրաշարժը դադարում է, ապա պետք չէ ուսուցչին լսել: Դուրս փախիր շենքից՝ վազելով, հրելով մյուսներին:

Պատասխան 8, նկար 35

Ճիշտ վարք: Երբ երկրաշարժը դադարում է, և դու այդ ժամանակ գտնվում ես տանը, ապա տնից դուրս գալուց առաջ պետք է անպայման հագնես կոշիկներդ և ծածկես գլուխդ գրքով կամ մի այլ ամուր իրով, որ ճանապարհին կոտրված ապակի կամ այլ կոտրված իրեր չվնասեն ոտքերդ, և կիսաքանդ պատի քարերը թափվելիս չվնասեն գլուխդ:

Պաստառ 8, նկար 35ա

Մխալ վարք: Երբ երկրաշարժը դադարում է, իսկ այդ ժամանակ դու գտնվում ես տանը, ապա կարող ես տնից դուրս գալ միայն գուլպաներով, ոտաբոբիկ և առանց գլուխդ ծածկելու:

Պաստառ 8, նկար 36

Ճիշտ վարք: Երկրաշարժի ժամանակ եթե դրսում ես, ապա երբեք չպետք է շենքի մոտ մնաս կամ վազես տուն, որ վերցնես քո սիրած խաղալիքը կամ որևէ իր. շենքը կարող է քանդվել և քեզ վնասել:

Պաստառ 8, նկար 36ա

Մխալ վարք: Երկրաշարժի ժամանակ, եթե դրսում ես, պետք է վազես մի որևէ պատի մոտ և պատսպարվես կամ ավելի լավ է ներս վազես շենք, քանի որ այնտեղ մոռացել ես քո սիրելի խաղալիքը կամ որևէ իր:

Խաղի ընթացքը: Պաստառները պատրաստելուց հետո մանկավարժը/դաստիարակը պատմում է **Երկրաշարժիկի** պարերի ժամանակ ճիշտ և սխալ վարքի կանոնների մասին: Այնուհետև ցույց է տալիս ճիշտ և սխալ վարքի նկարները մեկ առ մեկ և երեխաներին հարցնում, թե ի՞նչ է պատկերված, կարելի՞ է այդպես վարվել, թե՞ ոչ և ինչու: Ապա հարցնում երեխաներին. «Ի՞նչ եք կարծում, նկարը ո՞ր գրպանը պետք է դնել», որից հետո երեխաները ինքնուրույն կամ մանկավարժի/դաստիարակի օգնությամբ նկարները տեղադրում են **պաստառ 7-ի** համապատասխան գրպաններում: Այնուհետև մանկավարժը/դաստիարակը դասարանը կամ խումբը բաժանում է երկու խմբի՝ խմբերից յուրաքանչյուրին տալով 4-ական ճիշտ և սխալ վարքի նկարները: Ապա հանձնարարում է, որ երեխաները նկարները տեղադրեն իրենց համապատասխան գրպաններում: Այն խումբը, ով ճիշտ և արագ կկատարի առաջադրանքը, նա էլ կհամարվի հաղթողը:

Խաղ-փազլ. «Ճիշտ և սխալ. ինչ պետք է անել երկրաշարժից հետո»

Անհրաժեշտ նյութեր

- մկրատ,
- պաստառ 9՝ **Երկրաշարժիկի** նկարները և պաստառ 10՝ երկրաշարժից հետո ճիշտ և սխալ վարքի նկարներ

Խաղի նպատակը: Երեխաները կիմանան երկրաշարժից հետո ճիշտ և սխալ վարքականոնները:

Պաստառների բովանդակությունը: Պաստառ 9-ի կենտրոնում պատկերված է մեզ ծանոթ **Երկրաշարժիկի** նկարը, որի երկու կողմերում կան 8 զույգ գրպաններ, որոնք նախատեսված են **պաստառ 10-ի** նկարների համար:

Պաստառ 10, նկար 37

Ճիշտ վարք: Երկրաշարժից հետո պետք է պահպանել հանգստություն և խուճապի չմատնվել, որպեսզի լսես՝ ինչ է ասում ուսուցիչը/դաստիարակը:

Պաստառ 10, նկար 37ա

Մխալ վարք: Երկրաշարժից հետո պետք է բղավելով և մյուսներին հրելով փախչել, թեկուզև վնասելով ընկերոջը:

Պաստառ 10, նկար 38

Ճիշտ վարք: Երկրաշարժից հետո, երբ արդեն անվտանգ է, չի կարելի վերադառնալ շենք, քանի դեռ մեծերը չեն ասել, որ վերադառնալն անվտանգ է:

Պաստառ 10, նկար 38ա

Մխալ վարք: Երկրաշարժից հետո, երբ արդեն անվտանգ է, կարելի է վերադառնալ շենք, բերելու սիրելի խաղալիքը կամ անհրաժեշտ իրերը:

Պաստառ 10, նկար 39

Ճիշտ վարք: Երկրաշարժից հետո, երբ մեծերը թույլատրեն մտնել շենք, ապա պետք է լինել շատ զգույշ և հեռու մնալ պատերից:

Պաստառ 10, նկար 39ա

Մխալ վարք: Երկրաշարժից հետո, եթե մեծերը թույլատրեն մենակ մտնել շենք, վազելով կարելի է մտնել և սովորականի պես ցանկացած պատի մոտով անցնել:

Պաստառ 10, նկար 40

Ճիշտ վարք: Երկրաշարժից հետո, երբ մեծերը թույլատրեն մենակ մտնել շենք, պետք է լինել շատ զգույշ, լուցկի, մոմ կամ գազօջախը չպետք է վառել, չպետք է միացնել նաև լույսը: Հնարավոր է վնասված լինեն գազի խողովակները, արտահոսք լինի, իսկ էլեկտրական լարերը վնասված լինեն, որոնցից էլ կարող է կայծ բռնկվել և հրդեհ սկսվել:

Պաստառ 10, նկար 40ա

Մխալ վարք: Երկրաշարժից հետո, եթե մեծերը թույլատրեն մենակ մտնել շենք, վազելով կարելի է մտնել, վառել լուցկի, մոմ, լույսը և գազօջախը:

Պաստառ 10, նկար 41

Ճիշտ վարք: Երկրաշարժից հետո, եթե մեծերը թույլատրեն մենակ մտնել շենք, պետք է լինել շատ զգույշ, օգտագործել միայն լապտերիկ՝ անհրաժեշտ իրերը գտնելու համար:

Պաստառ 10, նկար 41ա

Միսալ վարք: Երկրաշարժից հետո, եթե մեծերը թույլատրեն մենակ մտնել շենք, ապա իրերը գտնելու համար կարելի է լույս, լուցկի կամ մոմ վառել:

Պաստառ 10, նկար 42

Ճիշտ վարք: Երկրաշարժից հետո, եթե մեծերը թույլատրեն մենակ մտնել շենք, պետք է լինել շատ զգույշ, իրերը գտնելու համար պետք է զգուշությամբ բացել պահարանը, որ ներսի իրերը չթափվեն և չվնասեն բացողին:

Պաստառ 10, նկար 42ա

Միսալ վարք: Երկրաշարժից հետո կարելի է մենակ մտնել շենք, հնարավորինս արագ բացել պահարանը՝ անհրաժեշտ իրերը վերցնելու համար:

Պաստառ 10, նկար 43

Ճիշտ վարք: Երկրաշարժից հետո, ոչ մի տեղից ջուր չի կարելի խմել, քանի որ այն կարող է աղտոտված լինել: Միայն խանութից գնված ջուրը կարող է ապահով լինել:

Պաստառ 10, նկար 43ա

Միսալ վարք: Երկրաշարժից հետո ցանկացած տեղից կարելի է ջուր խմել՝ առանց մեծերին հարցնելու:

Պաստառ 10, նկար 44

Ճիշտ վարք: Երկրաշարժից հետո, առանց մեծերին հարցնելու, չի կարելի օգտագործել սանհանգույցը, քանի որ այն կարող է խափանված լինել և լրացուցիչ խնդիրներ առաջացնել, օրինակ՝ կարող է վարակներ տարածվել:

Պաստառ 10, նկար 44ա

Միսալ վարք: Երկրաշարժից հետո հանգիստ կարելի է օգտագործել սանհանգույցը՝ առանց մեծերին հարցնելու:

Խաղի ընթացքը: Պաստառները պատրաստելուց հետո մանկավարժը/դաստիարակը պատմում է **Երկրաշարժիկի** պարերից հետո ճիշտ և սխալ վարքի կանոնների մասին: Այնուհետև ցույց է տալիս ճիշտ և սխալ վարքի նկարները մեկ առ մեկ և երեխաներին հարցնում, թե ի՞նչ է պատկերված, կարելի՞ է այդպես վարվել, թե՞ ոչ, և ինչու: Ապա հարցնում երեխաներին. «Ի՞նչ եք կարծում, նկարը ո՞ր գրպանը պետք է դնել», որից հետո երեխաները ինքնուրույն կամ մանկավարժի օգնությամբ նկարները տեղադրում են **պաստառ 9-ի** համապատասխան գրպաններում:

Խաղ-փազլ. «Բարի կրակը և Չար կրակը»

Անհրաժեշտ նյութեր

- մկրատ,
- պաստառ 11՝ **Հրդեհիկի** նկարը և պաստառ 12՝ **Բարի կրակի** և **Չար կրակի** համապատասխան նկարներ

Խաղի նպատակը: Երեխաները կտարբերակեն կրակի օգտակար և վտանգավոր հետևանքները:

Պաստառների բովանդակությունը: Պաստառ 11-ի կենտրոնում պատկերված է **Կրակե փորիկով մարդուկի՝ Հրդեհիկի** նկարը, որի երկու կողմերում կան նկարների համար նախատեսված գրառանքներ: Նկարների մի մասը կրակի օգտակարությունն են ցույց տալիս՝ **Բարի կրակը**, մյուս մասը՝ վտանգավոր հետևանքները **Չար կրակը:** (պաստառ 12)

Պաստառ 12, նկար 45

Բարի կրակ: Գազօջախին դրված է կաթսա, որի կողքին հեշտ այրվող ոչինչ չկա, այսինքն՝ ամեն ինչ անվտանգ է, ոչինչ չի նպաստի հրդեհի բռնկմանը: Մեր **Բարի կրակը** կօգնի, որ ճաշը շուտ եփվի:

Պաստառ 12, նկար 45ա

Չար կրակ: Գազօջախին դրված է կաթսա, կրակի մոտ սրբիչ է կախված: Սրբիչը սկսում է այրվել, և հրդեհ է բռնկվում: **Բարի կրակը** մեր սխալի պատճառով դարձավ **Չար կրակ** ու հրդեհ բռնկվեց:

Պաստառ 12, նկար 46

Բարի կրակ: Գազօջախը մայրիկն է վառում, քանի որ նա գիտի ճիշտ վառելու ձևը: **Բարի կրակը** օգնում է, որ մայրիկը համեղ կարկանդակներ պատրաստի մեզ համար:

Պաստառ 12, նկար 46ա

Չար կրակ: Հետաքրքրասեր երեխան փորձում է վառել գազօջախը և վառում է մատը: Նա շփոթվում է ու վառված լուցկին զցում հատակին. հրդեհ է բռնկվում: Այս անգամ էլ **Բարի կրակը** սխալ օգտագործեցինք, և այն, կարկանդակներ պատրաստելու փոխարեն, հրդեհ դարձավ:

Պաստառ 12, նկար 47

Բարի կրակ: Երեխաները գնացել են անտառ եքսկուրսիայի: Մեծահասակները կրակ են վառում, և **Բարի կրակն** օգնում է, որ նրանք համեղ ուտելիք պատրաստեն:

Պաստառ 12, նկար 47ա

Չար կրակ: Անտառում լավ ժամանակ անցկացնելուց հետո, հեռանալիս, մեծահասակները մոռացան հանգցնել կրակը, և **Բարի կրակը** դարձավ **Չար կրակ** և այրեց անտառի ծառերը:

Պաստառ 12, նկար 48

Բարի կրակ: Երեխան փորձում է խարույկ վառել, **Բարի կրակը** տեսնում է, որ նա այդ անում է մեծահասակի ներկայությամբ ու ճիշտ, ու խարույկը վառվում է:

Պաստատ 12, նկար 48ա

Չար կրակ: Երեխան որոշում է ինքնուրույն, առանց մեծահասակի օգնության, խարույկ վառել: Դրա հետևանքով **Բարի կրակը** դառնում է **Չար կրակ**, քանի որ երեխան դա անում է սխալ, ինչը պատճառ է դառնում, որ այրվեն և՛ իր հագուստները, և՛ հրդեհ բռնկվի:

Պաստատ 12, նկար 49

Բարի կրակ: Մեծահասակն արդուկը միացրել և արդուկ է անում: Նա շատ զգույշ է, որպեսզի հանկարծ հրդեհ չբռնկվի և **Չար կրակ** առաջանա:

Պաստատ 12, նկար 49ա

Չար կրակ: Երեխան առանց մեծերի հսկողության արդուկ է անում: Նա մոռանում ու արդուկը թողնում է հագուստի վրա: Նույն վայրկյանին **Բարի կրակը** դառնում է **Չար կրակ**, և հրդեհ է բռնկում, քանի որ երեխան չգիտի արդուկից օգտվել և առանց մեծերի հսկողության միացրել է այն:

Խաղի ընթացքը: Պաստառները պատրաստելուց հետո մանկավարժը/դաստիարակը պատմում է կրակի օգտակարության և նրա հետ սխալ վարվելու դեպքում հնարավոր հետևանքների մասին: Այնուհետև ցույց է տալիս **Բարի կրակի** և **Չար կրակի** նկարները և հարցնում, թե որ նկարն է ճիշտ, որը վտանգավոր, այնուհետև տեղադրում **պաստատ 11-ի** վրա համապատասխան տեղերում:

Խաղ- փազլ. «Ճիշտ և սխալ. ինչպես կանխել հրդեհի առաջացումը»

Անհրաժեշտ նյութեր

- մկրատ
- պաստատ 13՝ **Հրդեհիկի** նկարը և պաստատ 14՝ հրդեհի կանխման ճիշտ և սխալ վարքի համապատասխան նկարները

Խաղի նպատակը: Սովորողները/երեխաները կիմանան ինչպես կանխել հրդեհի առաջացումը և համապատասխան վարք դրսևորել:

Պաստառների բովանդակությունը: **Պաստատ 13-ի** կենտրոնում պատկերված է արդեն մեզ ծանոթ **Հրդեհիկը**, որի երկու կողքերից կա փազլի մասերի համար նախատեսված գրպաններ՝ ճիշտ վարքի և սխալ վարքի համար, որոնք 5 զույգ են և **պաստատ 14-ի** նկարներն են:

Պաստատ 14, նկար 50

Ճիշտ վարք: Գազօջախին դրված կաթսայում ճաշ է եփվում: Գազօջախը միացրել ենք և ուշադիր հետևել, որ կրակի մոտ հեշտությամբ այրվող որևէ իր չլինի:

Պաստատ 14, նկար 50ա

Միայն վարք: Գազօջախին դրված կաթսայում ճաշ է եփվում: Մակայն ուշադիր չենք եղել և սրբիչը թողել ենք գազօջախի մոտ: Ինչը պատճառ է դարձել, որ հրդեհ բռնկվի:

Պաստատ 14, նկար 51

Ճիշտ վարք: Գազօջախի վերևի դարակում, երբեք չի կարելի պահել բռնկվող նյութ,

օրինակ՝ նավթ կամ բենզին:

Պաստառ 14, նկար 51ա

Մխալ վարք: Գազօջախի վերևի դարակում մեծերից մեկը նավթով լի շիշը է դրել ու մոռացել: Մի օր նա միացնում է գազօջախը և ինչ....նավթով լի շիշը պայթում է, և խոհանոցում հրդեհ է բռնկվում:

Պաստառ 14, նկար 52

Ճիշտ վարք: Բենզալցակայանում կամ գազալցակայանում մեծահասակները հեռու են գնում և նոր միայն լուցկի վառում, քանի որ բենզինը և գազը արագ բռնկվող նյութեր են:

Պաստառ 14, նկար 52ա

Մխալ վարք: Բենզալցակայանում կամ գազալցակայանում մեծահասակը լուցկի է վառել :

Պաստառ 14, նկար 53

Ճիշտ վարք: Մի շենքում հրդեհ է բռնկվել: Փոքրիկները, չնայած նրանց համար շատ հետաքրքիր է, չպետք է գնան այնտեղ, որտեղ հրդեհ է, քանի որ կարող է այրվածքներ ստանան կամ այրվող շենքի ծխից վնասեն առողջությունը:

Պաստառ 14, նկար 53ա

Մխալ վարք: Մի շենքում հրդեհ է բռնկվել: Երեխաները վազում են, շտապում են տեսնել՝ ինչ է եղել, նրանց շատ հետաքրքիր է:

Պաստառ 14, նկար 54

Ճիշտ վարք: Երբեք այրվող որևէ առարկա, օրինակ՝ լուցկի, թուղթ չի կարելի նետել աղբամանը: Աղբամանի մեջ եղած թղթերը արագ կբռնկվեն, և հրդեհ կսկսվի:

Պաստառ 14, նկար 54ա

Մխալ վարք: Երեխան վառված լուցկին նետել է աղբամանը, քանի դեռ մեծերից ոչ ոք չի տեսել, թե ինչպես է նա առանց հարցնելու դրանով խաղացել:

Խաղի ընթացքը: Պաստառները պատրաստելուց հետո մանկավարժը/դաստիարակը պատմում է հրդեհի առաջացումը կանխելու ճիշտ և սխալ վարքի կանոնների մասին: Ապա, ցույց տալով ճիշտ և սխալ վարքի նկարները մեկ առ մեկ, երեխաներին հարցնում է, թե ինչ է պատկերված, կարելի՞ է այդպես վարվել, թե՞ ոչ, և ինչու: Որից հետո երեխաներին հարցնում է. «Ինչ եք կարծում, նկարը ո՞ր գրպանը պետք է դնել»: Այդ ամենից հետո երեխաները ինքնուրույն կամ մանկավարժի/դաստիարակի օգնությամբ նկարները տեղադրում են **Պաստառ 14-ի** համապատասխան գրպաններում:

Խաղ - փազլ «Ճիշտ և սխալ. ինչ անել հրդեհի ժամանակ»

Անհրաժեշտ նյութեր

- մկրատ
- պաստառ 15՝ **Հրդեհիկի** նկարը, պաստառ 16՝ հրդեհի ժամանակ ճիշտ և սխալ վարքի կանոնների անհրաժեշտ նկարները

Խաղի նպատակը: Սովորողները/երեխաները կիմանան ինչպես պետք է վարվել հրդեհի ժամանակ և ինչից է պետք խուսափել:

Պաստառների բովանդակությունը: **Պաստառ 15-ի** կենտրոնում պատկերված է արդեն մեզ ծանոթ **Հրդեհիկը**, որի երկու կողմերում կան 10 զույգ նկարների համար նախատեսված գրպաններ (**պաստառ 16**):

Պաստառ 16, նկար 55

Ճիշտ վարք: Տանը հրդեհ է բռնկվել: Երեխան անմիջապես զանգահարում է 1-01/911 հեռախոսահամարին և ասում տան հասցեն, որ հրշեջները արագ հասնեն և կրակը հանգցնեն:

Պաստառ 16, նկար 55ա

Մխալ վարք: Տանը հրդեհ է բռնկվել: Երեխան, առանց մեծահասակին տեղյակ պահելու և 1-01/911 զանգահարելու, փորձում է ինքնուրույն հանգցնել կրակը:

Պաստառ 16, նկար 56

Ճիշտ վարք: Գազօջախի մոտ մնացած սրբիչը սկսել է այրվել: Անմիջապես պետք է անջատել գազօջախը, համոզվել, որ կրակ չկա, նոր միայն այրվող սրբիչի վրա ջուր լցնել:

Պաստառ 16, նկար 56ա

Մխալ վարք: Գազօջախի մոտ մնացած սրբիչը սկսել է այրվել: Առանց գազօջախը անջատելու՝ պետք է ջուր լցնել սրբիչի վրա:

Պաստառ 16, նկար 57

Ճիշտ վարք: Նավթի վառարանից նավթը դուրս է թափվել, և անգգուշաբար լուցկի վառելու պատճառով հրդեհ է բռնկվել: Այն չի կարելի հանգցնել ջրով, այն պետք է հանգցնել ծաղկամանի հողով կամ լվացքի փոշիով:

Պաստառ 16, նկար 57ա

Մխալ վարք: Նավթի վառարանից նավթը դուրս է թափվել, և անգգուշաբար լուցկի վառելու պատճառով հրդեհ է բռնկվել: Հանգցնելու համար ջուր է լցվում, սակայն կրակն ավելի է տարածվում:

Պաստառ 16, նկար 58

Ճիշտ վարք: Գազօջախի վրա դրված թավան, որի մեջ յուղ կամ ձիթայուղ կա, սկսել է այրվել, և ծխի ամպը պատել է ողջ խոհանոցը: Անմիջապես պետք է անջատել գազօջախը, կափարիչով փակել թավան և փորձել բացել պատուհանները: Ոչ մի դեպքում ջուր չի կարելի լցնել, քանի որ ջուրը կսկսի եռալ և այրվող ձեթի կամ յուղի գոլորշու հետ կայրի ձեռքերդ:

Պատասխան 16, նկար 58ա

Միալ վարք: Գազօջախի վրա դրված թավան, որի մեջ յուղ կամ ձիթայուղ կա, սկսել է այրվել, և ծխի ամպը պատել է ողջ խոհանոցը: Մեծահասակը թավայի մեջ արագ ջուր է լցնում և այրում դեմքն ու ձեռքերը:

Պատասխան 16, նկար 59

Ճիշտ վարք: Հրդեհ է սկսվել, և տունը լցվել է ծխով: Երեխան անմիջապես և շատ արագ հեռանում է բնակարանից՝ հետևից փակելով բոլոր դռները:

Պատասխան 16, նկար 59ա

Միալ վարք: Հրդեհ է սկսվել, և տունը լցվել է ծխով: Երեխան բաց է անում պատուհանները և հնարավոր բոլոր դռները, որ ծուխը արագ դուրս գա: Սակայն դրա հետևանքով հրդեհն ավելի է սաստկանում:

Պատասխան 16, նկար 60

Ճիշտ վարք: Հրդեհ է սկսվել, և տունն ամբողջությամբ ծուխ է լցվել: Երեխան ստիպված է անցնել այդ ծխի միջով տնից դուրս գալու համար: Նախ և առաջ նա որևէ կտորով փակում է քիթն ու բերանը, ապա նոր անցնում ծխի միջով: Հակառակ դեպքում նա կվնասի իր շնչուղիները:

Պատասխան 16, նկար 60ա

Միալ վարք: Հրդեհ է սկսվել, և տունը ամբողջությամբ ծուխ է լցվել: Երեխան շտապ վազում է դուրս ծխի միջով՝ առանց փակելու քիթն ու բերանը:

Պատասխան 16, նկար 61

Ճիշտ վարք: Հրդեհ է սկսվել, և տունն ամբողջությամբ ծուխ է լցվել: Երեխան ստիպված է դուրս գալ ծխի միջից: Եվ քանի որ հատակին մոտ մասերում ջերմաստիճանը ավելի ցածր է լինում և թթվածինը ավելի շատ, նա բերանը փակելուց հետո սենյակից դուրս է գալիս ծնկների վրա կամ գլորվելով: Իսկ վերջում չի մոռանում փակել դուռը:

Պատասխան 16, նկար 61ա

Միալ վարք: Հրդեհ է սկսվել, և տունն ամբողջությամբ ծուխ է լցվել: Երեխան ստիպված է դուրս գալ այդ ծխի միջից: Խուճապի մատնված նա վազելով դուրս է գալիս տնից՝ առանց բերանն ու քիթը փակելու:

Պատասխան 16, նկար 62

Ճիշտ վարք: Հրդեհվող դասարանից կամ դպրոցից դուրս են գալիս երեխաները: Նրանք ուշադիր են նաև, որ իրենց դիմացի և կողքի ընկերները նույնպես դուրս գան:

Պատասխան 16, նկար 62ա

Միալ վարք: Հրդեհվող դասարանից կամ դպրոցից դուրս գալիս երեխան և միայն իր մասին է մտածում, վազում է դուրս՝ չնկատելով ներսում մնացած ընկերներին:

Պատասխան 16, նկար 63

Ճիշտ վարք: Եթե հրդեհի ժամանակ վառվում են նաև հագիդ հագուստները, ապա պետք է արագ հանել և մի անվտանգ տեղ գցելով՝ փորձել հանգցնել: Այրվող շորերով երբեք չի կարելի վազել, քամին կրակն ավելի կբորբոքի:

Պաստառ 16, նկար 63ա

Մխալ վարք: Հրդեհի ժամանակ վառվում են նաև երեխայի հագի հագուստները: Նա խուճապի է մատնվում և վազում: Կրակն ավելի է բորբոքվում:

Պաստառ 16, նկար 64

Ճիշտ վարք: Եթե հրդեհի ժամանակ վառվում են նաև հագի հագուստները, և այն հնարավոր չէ հանել, ապա պետք է փորձել հանգցնել կրակը՝ գետնին գլորվելով:

Պաստառ 16, նկար 64ա

Մխալ վարք: Հրդեհի ժամանակ վառվում են նաև երեխայի հագի հագուստները: Նա խուճապի է մատնվում և վազում: Կրակն ավելի է բորբոքվում:

Խաղի ընթացքը: Պաստառները պատրաստելուց հետո մանկավարժը/դաստիարակը պատմում է հրդեհի ժամանակ ճիշտ և սխալ վարքի կանոնների մասին: Ապա, ցույց տալով ճիշտ և սխալ վարքի նկարները մեկ առ մեկ, երեխաներին հարցնում է, թե ի՞նչ է պատկերված, կարելի է այդպես վարվել, թե ոչ, ինչու: Որից հետո երեխաներին հարցնում. «Ի՞նչ եք կարծում, նկարը ո՞ր գրպանը պետք է դնել»: Այդ ամենից հետո երեխաները ինքնուրույն կամ մանկավարժի/դաստիարակի օգնությամբ նկարները տեղադրում են **Պաստառ 15-ի** համապատասխան գրպաններում:

Խաղ- փազլ «Ճիշտ և սխալ. ինչ չի կարելի անել հրդեհի ժամանակ»

Անհրաժեշտ նյութեր

- մկրատ
- պաստառ 17՝ Հրդեհիկի նկարները և պաստառ 18՝ հրդեհի ժամանակ ճիշտ և սխալ վարքի համապատասխան նկարները

Խաղի նպատակը: Երեխաները կիմանան ինչպես պետք է վարվեն հրդեհի ժամանակ և ինչից է պետք խուսափել:

Պաստառների բովանդակությունը: Պաստառ 17-ի կենտրոնում պատկերված է արդեն մեզ ծանոթ Հրդեհիկը, որի երկու կողմերում կան 6 զույգ նկարների համար նախատեսված գրպաններ՝ մեկը ճիշտ վարքի, մյուսը սխալ վարքի համար (**պաստառ 18**):

Պաստառ 18, նկար 65

Ճիշտ վարք: Խիտ ծխապատ տարածք մտնելուց պետք է անպայման քիթն ու բերանը հաստ ու խոնավ կտորով կամ հատուկ դիմակով ծածկել:

Պաստառ 18, նկար 65ա

Սխալ վարք: Երեխան մտնում է ծխապատ տարածք՝ առանց քիթն ու բերանը փակելու:

Պաստառ 18, նկար 66

Ճիշտ վարք: Այրվող շենքից դուրս գալիս պետք է օգտվել միայն աստիճանավանդակներից և խուսափել վերելակից:

Պաստառ 18, նկար 66ա

Սխալ վարք: Այրվող շենքից դուրս գալիս, երեխան շտապում է և օգտվում վերելակից:

Պաստառ 18, նկար 67

Ճիշտ վարք: Այրվող էլեկտրական սարքերի վրա ջուր լցնելուց առաջ պետք է վստահ լինել, որ դրանք անջատված են վարդակից:

Պաստառ 18, նկար 67ա

Սխալ վարք: Այրվող էլեկտրական սարքը հանգցնում են ջրով:

Պաստառ 18, նկար 68

Ճիշտ վարք: Հրդեհի ժամանակ չի կարելի մտնել պահարանների մեջ: Պետք է շտապել դուրս գալ այրվող տարածքից:

Պաստառ 18, նկար 68ա

Սխալ վարք: Երեխան հրդեհի ժամանակ թաքնվում է մի հեռու պահարանի մեջ:

Պաստառ 18, նկար 69

Ճիշտ վարք: Հրդեհի ժամանակ պետք է հնարավորինս փակ պահել օդի աղբյուրները, պատուհանը, դուռը, օդանցքը: Օդը կբորբոքի կրակը:

Պաստառ 18, նկար 69ա

Սխալ վարք: Հրդեհի ժամանակ երեխան բացում է պատուհանը և օգնություն կանչում:

Պաստառ 18, նկար 70

Ճիշտ վարք: Հրդեհի ժամանակ կարելի է ցատկել միայն առաջին և երկրորդ հարկի պատուհաններից: Մյուս հարկերից ցատկելը շատ վտանգավոր կլինի: :

Պաստառ 18, նկար 70ա

Միսալ վարք: Հրդեհի ժամանակ երեխան ցատկում է 2-րդից բարձր հարկից:

Խաղի ընթացքը: Պաստառները պատրաստելուց հետո մանկավարժը/դաստիարակը պատմում է հրդեհի ժամանակ ճիշտ և սխալ վարքի կանոնների մասին: Ապա, ցույց տալով ճիշտ և սխալ վարքի նկարները մեկ առ մեկ, երեխաներին հարցնում, թե ի՞նչ է պատկերված, կարելի՞ է այդպես վարվել, թե՞ ոչ, ինչու: Որից հետո երեխաներին հարցնում է. «Ի՞նչ եք կարծում, նկարը ո՞ր գրպանը պետք է դնել»: Այնուհետև երեխաները ինքնուրույն կամ մանկավարժի/դաստիարակի օգնությամբ նկարները տեղադրում են **Պաստառ 17-ի** համապատասխան գրպաններում:

Հավելված - Առաջարկում ենք բոլոր խաղերը կազմակերպել նաև մրցույթի ձևով: Երբ երեխաները լավ յուրացնեն յուրաքանչյուր պաստառի բովանդակությունը, մանկավարժը/դաստիարակը, օգտագործելով առաջին երեք խաղերի ժամանակ արված առաջարկությունները, (տե՛ս էջ 9-11 Խաղ «Երկրաշարժ», էջ 12-13 Խաղ-փազլ «Երկրաշարժ», էջ 14-16 Խաղ-փազլ «Ճիշտ և սխալ. Ինչ անել երկրաշարժի ժամանակ»), կարող է կիրառել մյուսները կազմակերպելիս:

Եթե դասարանում/խմբում կան ԿԱՊԿՈՒ հերեխաներ, ապա ելնելով երեխաների կարողություններից՝ մանկավարժը կարող է խաղը հեշտացնել: Աշակերտների մի խմբի՝ համար գուցե ավելի նպատակահարմար է կիրառել միայն ճիշտ վարքի կանոնները՝ համապատասխան նկարներով ուշադրությունը ճիշտ վարքի վրա կենտրոնացնելով և ամրապնդելով: Եթե երեխան չունի բանավոր խոսք, ապա ճիշտ և սխալ վարքի նկարները ցույց տալիս կարելի է այն բացատրել նախապես պայմանավորված համապատասխան նշաններով. օրինակ՝ ձեռքերը խաչել, եթե սխալ վարք է և ծափ տալ, եթե ճիշտ վարք է: Կամ այսպես՝ բութ մատը պահել վերև, եթե ճիշտ վարք է և բութ մատը պահել ներքև, եթե սխալ վարք է:

Լրացնել «Ուրախ հարցաշարը»

Առաջարկում ենք, որպես խաղերի շարունակություն և ստուգիչ խաղ-առաջադրանք, օգտագործել ուրախ հարցաշարը: Առանձին պատասխաներով կան ուրախ հարցաշարեր, որոնք մանկավարժը/դաստիարակը կարող է լրացնել երեխաների հետ միասին: Պատասխանների տեղում երեխան կարող է փակցնել կամ նկարել **ժպտուն դեմք** («սմայլիկ»), եթե գտնում է, որ տվյալ հարցը ճիշտ է, իսկ եթե գտնում է, որ այն սխալ է, ապա երեխան կարող է նկարել կամ փակցնել **տխուր դեմք** («սմայլիկ»): Որից հետո մանկավարժը/դաստիարակը երեխաների հետ նորից կսկսի կարդալ հարցերը: Եթե երեխաները հարցերին ճիշտ պատասխանած լինեն, ապա մանկավարժը իր կողմից մի աստղ կամ ժպտուն դեմք («սմայլիկ») կնկարի կամ կփակցնի, իսկ եթե ոչ, ապա նա մեկ անգամ ևս կբացատրի և կտվորեցնի: Մանկավարժը/դաստիարակը կարող է նաև հարցաշարի հարցերը հեշտացնել՝ ելնելով երեխաների կարողությունից: Աշակերտների/երեխաների մի խմբի համար գուցե նպատակահարմար լինի միայն անդրադառնալ ճիշտ պատասխաններին, ինչպես այդ մասին առաջարկվեց ճիշտ և սխալ վարքի կանոնների խաղերը ուսուցանելիս: Առաջարկում ենք նաև այս հարցաշարը անցկացնել մրցույթի ձևով՝ «Ով ավելի արագ և ճիշտ»:

Պատասխան 19. «Ինչ անել երկրաշարժի ժամանակ»

	Հարց	Պատասխան	
			
1.	Երկրաշարժի ժամանակ պետք է բղավել և վազել դուրս:		
2.	Երկրաշարժի ժամանակ պետք է հանգիստ մնալ և լսել ուսուցչի/դաստիարակի հրահանգները:		
3.	Եթե գտնվում ես տան կամ դպրոցի բարձր հարկում, պետք է մտնել սեղանի տակ, պինդ բռնել նրա ոտքից, գլուխը ծածկել, մինչև երկրաշարժը վերջանա:		
4.	Եթե գտնվում ես տան կամ դպրոցի բարձր հարկում, ապա պետք է արագ դուրս փախչել՝ օգտվելով վերելակից կամ աստիճանավանդակից:		
5.	Եթե գտնվում ես տան կամ դպրոցի բարձր հարկում և մոտիկ սեղան չկա, ապա գլուխը պետք է ծածկել պինդ իրով և կանգնել սենյակի ներսի անվտանգ տեղում, օրինակ՝ հիմնասյան մոտ:		
6.	Եթե գտնվում ես տան կամ դպրոցի բարձր հարկում և		

	մոտիկ սեղան չկա, առանց գլուխը փակելու՝ կարելի է կանգնել որևէ պատի մոտ:		
7.	Եթե գտնվում ես տան կամ դպրոցի առաջին հարկում, պետք է արագ դուրս գալ շենքից՝ ծածկելով գլուխը գրքով կամ պայուսակով:		
8.	Եթե գտնվում ես տան կամ դպրոցի առաջին հարկում, պետք է վազել պատշգամբ, օգնություն կանչելու կամ առանց գլուխը ծածկելու արագ դուրս գալ շենքից:		
9.	Երկրաշարժի ժամանակ պետք է հեռու մնալ պատուհաններից, դրսի դռնից և այն ամենից, ինչը կարող է բնկնել վրադ և վնասել քեզ:		
10.	Երկրաշարժի ժամանակ պետք է անմիջապես վազել դեպի պատուհանը կամ դրսի դուռը:		
11.	Երբ երկրաշարժը դադարում է, պետք է լսել ուսուցչին և արագ ու միասին դուրս գալ շենքից՝ փակելով գլուխը և օգնելով մյուսներին:		
12.	Երբ երկրաշարժը դադարում է, ապա առանց ուսուցչուհուն/դաստիարակին լսելու՝ պետք է, վազելով և հրելով մյուսներին դուրս փախչել շենքից:		
13.	Երբ երկրաշարժը դադարում է, տնից դուրս գալիս պետք է անպայման հագնել կոշիկներ և գլուխը ծածկել գրքով կամ մեկ այլ պինդ իրով:		
14.	Երբ երկրաշարժը դադարում է, տնից դուրս գալիս կարող ես միայն գուլպաներով կամ ոտաբոբիկ և առանց գլուխը ծածկելու դուրս գնալ:		
15.	Երկրաշարժի ժամանակ, եթե դրսում ես, երբեք չպետք է շենքի մոտ մնաս կամ ներս վազես, վերցնելու սիրածդ խաղալիքը կամ իրը:		
16.	Երկրաշարժի ժամանակ, եթե դրսում ես, պետք է վազել մի որևէ պատի մոտ և պատսպարվել կամ ավելի լավ է հետ վազել շենք, քանի որ այնտեղ մոռացել ես սիրելի խաղալիքը կամ իրը:		

Պատասխան 20. «Ինչ անել երկրաշարժից հետո»

	Հարց	Պատասխան 	
1.	Երկրաշարժից հետո պետք է բղավել և վազել դուրս:		
2.	Երկրաշարժից հետո պետք է հանգիստ մնալ և լսել ուսուցչի/դաստիարակի հրահանգները:		
3.	Երկրաշարժից հետո, երբ արդեն անվտանգ տեղում ես, չի կարելի վերադառնալ շենք, քանի դեռ մեծերից չես իմացել, որ վերադառնալն անվտանգ է:		
4.	Երկրաշարժից հետո, երբ արդեն անվտանգ տեղում ես, կարելի է վերադառնալ շենք՝ բերելու համար		

	սիրելի խաղալիքը կամ անհրաժեշտ իրերը:		
5.	Երկրաշարժից հետո, երբ մեծերը թույլատրեն մտնել շենք, ապա մտնելիս շատ զգույշ պետք է լինել և պատերին մոտ չգնալ:		
6.	Երկրաշարժից հետո, երբ մեծերը թույլատրեն մտնել շենք, ապա վազելով կարելի է մտնել և սովորականի պես ցանկացած պատի մոտով անցնել:		
7.	Երկրաշարժից հետո, երբ մեծերը թույլատրեն մտնել շենք, պետք է մտնել շատ զգույշ և լուցկի, մոմ, գազօջախ չվառել: Չպետք է միացնել նաև լույսը, այլ պետք է լապտեր օգտագործել՝ անհրաժեշտ իրերը գտնելու համար:		
8.	Երկրաշարժից հետո, երբ մեծերը թույլատրեն մտնել շենք, ապա կարելի է լույս մոմ կամ լուցկի վառել՝ անհրաժեշտ իրերը գտնելու համար:		
9.	Երկրաշարժից հետո, երբ մեծերը թույլատրեն շենք մտնել, պետք է մտնել շատ զգույշ և իրերը գտնելու համար պահարանը բացել զգուշությամբ:		
10.	Երկրաշարժից հետո, երբ մեծերը թույլատրեն մտնել շենք: Իրերդ գտնելու համար պետք է հնարավորինս արագ բացել պահարանը և վերցրնել անհրաժեշտ իրերը:		
11.	Երկրաշարժից հետո, առանց մեծերին հարցնելու, ոչ մի տեղից ջուր խմել չի կարելի:		
12.	Երկրաշարժից հետո ցանկացած տեղից կարելի է ջուր խմել:		
13.	Երկրաշարժից հետո, առանց մեծերին հարցնելու, չի կարելի օգտագործել սանհանգույցը:		
14.	Երկրաշարժից հետո, առանց մեծերին հարցնելու, հանգիստ կարելի է օգտագործել սանհանգույցը:		

Պատասխան 21. «Ինչպես կանխել հրդեհի առաջացումը»

	Հարց	Պատասխան 	
1.	Գազօջախին դրված կաթսայում ճաշ է եփվում: Կաթսայի կողքին հեշտությամբ այրվող առարկա չկա:		
2.	Գազօջախին դրված կաթսայում ճաշ է եփվում: Կաթսայի մոտ հեշտությամբ այրվող առարկա է դրված:		
3.	Գազօջախի վերնի դարակում դրված է արագ այրվող նյութ, օրինակ՝ նավթ կամ բենզին:		
4.	Բենզալցակայանում կամ գազալցակայանում կարելի		

	Է լուցկի վառել:		
5.	Բենգալցականում կամ գազալցականում չի կարելի լուցկի վառել:		
6.	Մի շենքում մեծ հրդեհ է բռնկվել: Փոքրիկները շատ հետաքրքրասեր են, բայց չպետք է գնան այնտեղ:		
7.	Մի շենքում մեծ հրդեհ է բռնկվել: Հետաքրքրասեր փոքրիկները վազում են այնտեղ՝ տեսնելու, թե ինչ է պատահել:		
8.	Այրվող լուցկին պետք է շտապ նետել աղբամանը, քանի դեռ մեծերից ոչ-ոք չի տեսել, որ առանց թույլտվության խաղացել եմ դրանցով:		

Պատասխան 22. «Ինչ անել հրդեհի ժամանակ»

	Հարց	Պատասխան 	
1.	Տանը հրդեհ է բռնկվել: Անմիջապես պետք է զանգահարել 1-01/911 հեռախոսահամարով և ասել հասցեն:		
2.	Տանը հրդեհ է բռնկվել: Պետք է փորձել ինքնուրույն հանգցնել՝ առանց մեծահասակներին տեղյակ պահելու և 1-01/911 զանգահարելու:		
3.	Գազօջախի մոտ մնացած սրբիչը սկսել է այրվել: Անմիջապես պետք է անջատել գազօջախը, իսկ այրվող սրբիչի վրա ջուր լցնել:		
4.	Գազօջախի մոտ մնացած սրբիչը սկսել է այրվել: Առանց գազօջախը անջատելու՝ սրբիչի վրա պետք է ջուր լցնել:		
5.	Նավթի վառարանից նավթը դուրս է թափվել և լուցկին վառելիս հրդեհ է բռնկվել: Կրակը պետք է հանգցնել ծաղկամանի հողով կամ լվացքի փոշիով:		
6.	Նավթի վառարանից նավթը դուրս է թափվել և լուցկին վառելիս հրդեհ է բռնկվել: Պետք է ջուր լցնել կրակը հանգցնելու համար:		
7.	Խոհանոցում թավան, որի մեջ յուղ կամ ձիթայուղ կա, սկսել է այրվել: Անմիջապես պետք է անջատել գազօջախը, թավան կափարիչով փակել և փորձել բացել պատուհանները:		
8.	Խոհանոցում թավան, որի մեջ յուղ կամ ձիթայուղ կա, սկսել է այրվել: Պետք է արագ ջուր լցնել թավայի մեջ:		
9.	Հրդեհ է սկսվել, և տունը լցվել է ծխով: Անմիջապես և շատ արագ պետք է հեռանալ բնակարանից՝ քիթ ու բերանը փակելով խոնավ կտորով: Պետք է փակել նաև բոլոր դռները:		

10	Հրդեհ է սկսվել, և տունը լցվել է ծխով: Պետք է բացել պատուհանները և հնարավոր բոլոր դռները, որ այն արագ դուրս գա:		
11	Հրդեհ է սկսվել և տունը ամբողջությամբ ծուխ է լցվել: Պետք է բերանը փակել խոնավ կտորով, ծնկների վրա կամ գլորվելով դուրս գալ սենյակից՝ փակելով դուռը:		
12	Հրդեհ է սկսվել և տունն ամբողջությամբ ծուխ է լցվել: Պետք է վազելով, առանց բերանը փակելու, դուրս գալ տնից:		
13	Հրդեհվող դասարանից կամ դպրոցից դուրս գալիս պետք է օգնել դիմացի կամ կողքի ընկերոջը նույնպես դուրս գալ:		
14	Եթե հրդեհվող դասարանից կամ դպրոցից դուրս ես գալիս, ապա կարելի է միայն մտածել քո մասին:		
15	Եթե հրդեհի ժամանակ վառվում են հագիղ հագուստները, պետք է դրանք հանես և մի անվտանգ տեղ զցելով՝ փորձես հանգցնել:		
16	Եթե հրդեհի ժամանակ վառվում են նաև հագիղ հագուստները, ապա կարող ես առանց հանելու վազել:		

Պատասխան 23 . «Ինչ չի կարելի անել հրդեհի ժամանակ»

	Հարց	Պատասխան	
			
1.	Չի կարելի դուրս գալ խիտ ծխապատ տարածք՝ առանց խոնավ կտորով կամ հատուկ դիմակով քիթը և բերանը փակելու:		
2.	Կարելի է դուրս գալ ծխապատ տարածք՝ առանց քիթը և բերանը փակելու:		
3.	Այրվող շենքից դուրս գալիս չի կարելի օգտվել վերելակից:		
4.	Այրվող շենքից դուրս գալիս, արագ լինելու համար, կարելի է օգտվել վերելակից:		
5.	Երբեք չպետք է ջուր լցնել այրվող էլեկտրական սարքերի վրա, քանի դեռ հոսանքազրկված չեն:		
6.	Եթե էլեկտրական սարքերը այրվում են, պետք է ջրով հանգցնել:		

7.	Հրդեհի ժամանակ չի կարելի թաքնվել պահարանների մեջ:		
8.	Հրդեհի ժամանակ կարելի է թաքնվել պահարանի մեջ, որ չայրվես:		
9.	Հրդեհի ժամանակ երբեք չպետք է պատուհան բացել:		
10	Հրդեհի ժամանակ պետք է բացել պատուհանը և օգնություն կանչել:		
11	Հրդեհի ժամանակ, երբեք չպետք է ցատկել երկրորդից բարձր հարկից:		
12	Հրդեհի ժամանակ կարող ես ցատկել բարձր հարկից և փրկվել:		

Փոքրիկ պատմություն բեմականացման կամ տիկնիկային ներկայացման համար

Առաջարկում ենք մի փոքրիկ պատմություն, որտեղ հերոսները՝ Քուչոն, Տիգրանը, Լուսինեն և Կոկոն, երեխաներին կսովորեցնեն աղետների ժամանակ անհրաժեշտ վարքականոնները: Առաջարկում ենք նաև այդ պատմությունը բեմականացնել՝ դասարանում/խմբում: Ուսուցիչը կարող է փոխել պատմության բովանդակությունը՝ երեխաների կարիքներին և ԱՌՆ թեմաներին համապատասխան:

«Ինչ պատահեց, երբ Տիգրանը, Լուսինեն, Քուչոն և Կոկոն որոշեցին զվարճանալ»

Ամառային մի գեղեցիկ օր էր: Արևը վաղուց արդեն «բարի լույս» էր ասել բոլորին, սակայն Տիգրանը, Լուսինեն, Քուչոն և Կոկոն դեռ քնած էին: Արձակուրդներ էին, և նրանք որոշել էին մի քիչ շատ քնել: Հանկարծ հարևան բակից պարային երաժշտություն լսվեց, և Քուչոն, ալարկոտ հորանջելով, բնից դուրս եկավ ու վազեց դեպի տուն՝ արթնացնելու ընկերներին: Երբ բոլորն արդեն զարթոնել էին և նախաճաշել, Կոկոն միացրեց երաժշտությունն ու սկսեց պարել: Հանկարծ Լուսինեն ուրախությունից վեր ցատկեց և բացականչեց.

- Մի լավ բան եմ մտածել:
- Ի՞նչ ես մտածել,–հարցրեց Կոկոն:
- Եկեք այսօր մի լավ զվարճանանք և ուրախ ցերեկույթ կազմակերպենք:
- Ի՞նչ լավ բան ասացիր,– ոգևորվեց Տիգրանը:
- Ո՛նց եմ պարելու...,–ասաց Քուչոն:
- Ուրեմն եկեք աշխատանքի բաժանում կատարենք,–ասաց Լուսինեն և ավելացրեց,– դու՛ Տիգրան, կկատարես գնումները, ահա քեզ անհրաժեշտ ապրանքների ցուցակը, դու՛ Կոկո, կգարդարես ճաշասենյակը, դու՛ Քուչո, ինձ կօգնես համեղ ուտեստներ պատրաստել:

Բոլորը ստացան իրենց հանձնարարությունները և անցան գործի: Տիգրանը գնաց խանութ՝ մթերք գնելու: Կոկոն զարդարեց ճաշասենյակը, իսկ Լուսինեն և Քուչոն գնացին խոհանոց ուրախ ցերեկույթի համար համեղ ուտեստներ պատրաստելու: Թվում էր՝ ամեն ինչ լավ է ընթանում, և ցերեկույթն էլ պետք է բարեհաջող և ուրախ անցներ, սակայն.... Տանը հրդեհ բռնկվեց, իսկ հրշեջներին դժվարությամբ հաջողվեց փրկել մեր հերոսներին և հանգցնել կրակը:

Իսկ ի՞նչ էր պատահել տանը.....

Ահա, թե ինչ էր պատահել:

- Լուսինեն թավան գազօջախի կրակին էր դրել ու գնացել՝ տեսնելու, թե Կոկոն ինչպես է զարդարում ճաշասենյակը: Իսկ Քուչոն բռնիչը թողել էր գազօջախի մոտ: Թավայի միջի ձիթայուղը և կրակին մոտիկ դրված բռնիչը սկսել էին այրվել, որի հետևանքով խոհանոցում հրդեհ էր բռնկվել: Երբ Լուսինեն և Քուչոն ներս էին մտել խոհանոց, արդեն ծխի մեծ ամպ էր գոյացել: Քուչոն շտապել էր օգնության կանչել ընկերներին: Մինչ Կոկոն և Տիգրանը օգնության կհասնեին, Լուսինեն փորձում էր կրակն ինքնուրույն հանգցնել: Նա ջուր էր լցրել թավայի մեջ և բացել

պատուհանները, բայց ծուխն այնքան խիտ էր, որ նրա աչքերը լցվել էին արցունքով, իսկ անդադար ու խեղդող հազը թույլ չէր տալիս կենտրոնանալ: Լավ է՝ Տիգրանը շուտ հասավ և օգնեց Լուսինեին: Ի՞նչ ես անում, Լուսինե՛. չէ՞ որ չի կարելի առանց կրակը մարելու, թավայի այրվող ձիթայուղի վրա ջուր լցնել: Դրա համար էլ վառվող ձեթի գոլորշին խեղդում է մեզ,-ասաց Տիգրանը և ավելացրեց,- փակենք բերաններս խոնավ կտորով և արագ դուրս գանք տնից. չմոռանանք մեր հետևից փակել դռները:

- Պետք է զանգել հրշեջ ծառայություն,-ասաց Կոկոն:
- Հենց հիմա,-ասաց Քուչոն: -Այո՛, խնդրում եմ՝ հրշեջ խումբ ուղարկեք....(նշվում է դպրոցի հասցեն):
- Հոսանքն ու գազն էլ շուտ անջատենք,-ասաց Տիգրանը:
- Վա՛յ, չմոռանաք առաջին օգնության պայուսակը վերցնել. դրան մոտ է ամրացված,- ասաց Լուսինեն:
- Այո՛, դա առաջին օգնության և արտակարգ իրավիճակների ժամանակ անհրաժեշտ բոլոր պարագաներն են:

Հրշեջները արագ տեղ հասան և մարեցին կրակը: Զվարճալի ցերեկույթը այդպես էլ տեղի չունեցավ Լուսինեի և Քուչոյի անփույթ և անզգույշ վարքի պատճառով:

Ինչ է կլիմայի փոփոխությունը*

Ինչ է Կլիման - Կլիման տվյալ տարածքի համար բնորոշ եղանակների մի ամբողջական հանրագումար է: Օրինակ՝ գարնանային որոշակի օրեր կարող են լինել անձրևոտ ու խոնավ, բայց մարդիկ գիտեն, որ հիմնականում այս տարածքում գարունը լինում է արևոտ և տաք՝ չնայած, որ առանձին գարնանային օրերը խոնավ են, բայց կլիման կամ սովորաբար տիրող եղանակը՝ չորային է:

Ինչ է կլիմայի փոփոխությունը - Կլիմայի փոփոխությունները հանգեցնում են գլոբալ տաքացման, որի հետևանքով բարձրանում է մեր մոլորակի ընդհանուր ջերմաստիճանը: Երբ երկրագնդի վրա տաք է, արդյունքում փոխվում են անձրևների քանակը ու ծովի մակարդակը, որն էլ ազդում է բնության և մարդկանց վրա:

Ինչպես է կլիման փոխվում և ինչն է նպաստում կլիմայի փոփոխությանը - Երբ գիտնականները խոսում են կլիմայի փոփոխության մասին, նրանք հիմնականում ի նկատի են ունենում գլոբալ տաքացման պատճառ հանդիսացող ջերմոցային էֆեկտը: Ջերմոցում ապակե պատուհանները անց են կացնում արևի լույսը՝ պահպանելով ջերմությունը, որի արդյունքում ջերմոցի ներսում շատ տաք է լինում: Սա նպաստավոր պայմաններ է ստեղծում բույսերի աճման համար, այն տարածքներում, որտեղ նրանց աճելու համար բավականին ցուրտ է: Երկրագունդը շրջապատված է մթնոլորտային թաղանթով: Մթնոլորտը կազմում է այն օդի մի մասը, որը մենք շնչում ենք, և իրենից ներկայացնում է տարբեր գազերի խառնուրդ: Այս գազերից ածխաթթու գազը (CO₂) գործում է ինչպես ջերմոցի ապակե պատուհանը՝ պահպանելով ջերմությունը և չթուլտարելով ջերմության հեռացումը տիեզերք: Ահա թե ինչու ենք մենք այս գազերին անվանում ջերմոցային: Արևի ճառագայթները թափանցում են մթնոլորտ՝ անցնելով ջերմոցային գազերի շերտով: Արևի էներգիան կլանվում է Երկրի ջրային, ցամաքային և կենդանի օրգանիզմների կողմից: Այնուհետև այս ճառագայթները անդրադառնում են՝ գնալով հետ մթնոլորտ, որտեղ նրանց տիեզերք դուրս գալուն խոչընդոտում են ջերմոցային գազերը: Ահա սա էլ կոչվում է ջերմոցային էֆեկտ:

Ջերմոցային գազերը ունեն բնական ծագում և նրանց նորմալ քանակությունը մթնոլորտում ունի իր կարևորագույն նշանակությունը: Նրանք բարձրացնում են մեր երկրագնդի ջերմությունը, առանց որի շատ ցուրտ կլիմեր և անհնարին ապրելու համար:

Որոնք են կլիմայի փոփոխության հետևանքները - Երբ ջերմոցային էֆեկտը դառնում է ավելի ուժեղ, Երկրի վրա ջերմությունը բարձրանում է ավելի արագ տեմպերով: Անգամ աննշան փոփոխությունները կարող են ունենալ շատ լուրջ հետևանքներ, որը ազդում է մարդկանց, բույսերի և կենդանիների վրա: Ջերմաստիճանի բարձրացման պատճառով ավելանում են բնական երևույթների քանակն ու հավանականությունը, ինչպիսիք են՝ ջրհեղեղները, շոգ եղանակները, երաշտները, փոթորիկները և համաշխարհային օվկիանոսի մակարդակի բարձրացումը՝ հավերժական սառույցների հալման պատճառով: Եղանակների սկսման և ավարտման ժամկետները փոփոխվում են, և այս ամենը ազդում է Երկրի վրա ընթացող կյանքի բոլոր ձևերի վրա: Կլիմայի փոփոխությունների պատճառով թռչունները շուտ են վերադառնում իրենց ձմեռման վայրերից և շուտ են ձու դնում: Սա նշանակում է, որ նրանցից որոշները կարող են խնդիրներ ունենալ սննդի հայթաթման հետ, օր.՝ միջատների և մրգերի չլինելու դեպքում: Ինչպես նաև նրանց սպառնում է բնակավայրերի կորուստը, օր.՝ այն տարածքները, որտեղ նրանք բնադրում են, կարող են

լինել շահի խոնավ, կամ շատ չոր ու տաք, և նրանք ստիպված կլինեն տեղափոխվել նոր տարածքներ:

Ինչ կարող ենք անել - Ինչպե՞ս կարող ես նվազեցնել ջերմոցային գազերի քանակը մթնոլորտում և դրանով իսկ օգնել դանդաղեցնել կլիմայական փոփոխությունների ընթացքը.

- Խնայի՛ր էլեկտրաէներգիան տանը և դպրոցում (անջատի՛ր լույսը, երբ դուրս ես գալիս սենյակից): Էլեկտրաէներգիայի մեծ մասը արտադրվում է նավթամթերքների այրումից, որոնք էլ արտանետում են մթնոլորտ ջերմոցային գազեր:
- Օգտվի՛ր հանրային տրանսպորտից և հեծանիվներից սեփական մեքենայի փոխարեն՝ բենզինի այրման ժամանակ նույնպես մթնոլորտ է արտանետվում մեծաքանակ ջերմոցային գազեր:
- Ծառեր տնկի՛ր, որոնք կշնչեն մթնոլորտում առկա ածխաթթու գազը և կարտաշնչեն թթվածին:
- Տեղեկացրո՛ւ մյուսներին կլիմայի փոփոխությունների և այն միջոցների մասին, որոնց շնորհիվ կարելի է այն մեղմել:

Ինչպես բացատրել երեխաներին, որն է ջերմոցային էֆեկտը, գլոբալ տաքացումը և կլիմայի փոփոխությունը

Խաղը նպատակահարմար է անց կացնել միայն տարրական դպրոցի 3-4 դասարանի աշակերտների հետ, քանի-որ այդ տարիքում երեխաները կարող են տեքստը ինքնուրույն կարդալ և փորձել ուսուցչի ուղղորդմամբ հասկանալ:

Անհրաժեշտ նյութեր

1. Գլոբուս, փչած փուչիկներ (դասարանի աշակերտների քանակությամբ)
2. 2-3 հատ պոլիէթիլենային թափանցիկ պարկեր (տոպրակ) յուրաքանչյուր աշակերտի համար

Նպատակը – սովորողները կկարողանան տարբերել ջերմոցային էֆեկտը, գլոբալ տաքացումը և կլիմայի փոփոխությունը:

Ընթացքը – Նախապես աշակերտներին հանձնարարել, որ բերեն մեկ հատ փչած փուչիկ և 2-3 հատ հատ պոլիէթիլենային թափանցիկ պարկ (տոպրակ):

Աշակերտներին հանձնարարել վերնում գրված տեքստը կարդալ: Որից հետո մի փոքր այն քննարկել ուսուցչի հետ:

Բացատրել երեխաներին, որ այժմ ակնհայտ կտեսնեն և կհասկանան՝ ինչ է ջերմոցային էֆեկտը, գլոբալ տաքացումը և կլիմայի փոփոխությունը: Բացատրել, որ փուչիկը հանդես է գալու որպես երկրագունդ:

1. Հանձնարարել երեխաներին 1 հատ պոլիէթիլենային թափանցիկ պարկ (տոպրակ) փաթաթել փուչիկի շուրջը: (Ուսուցիչը կարող է մեկ հատ պոլիէթիլենային պարկ որպես օրինակ փաթաթել գլոբուսի շուրջը):
2. Երեխաներին հարցնել, թե այդ պոլիէթիլենային տոպրակը ինչի՞ դեր է կատարում: Եթե երեխաները չկարողանան պատասխանել, ապա մանկավարժը կարող է բացատրել, որ այդ պոլիէթիլենային թափանցիկ պարկը, դա նույն գազերն են, որոնք, որպես անտեսանելի «ծածկոց», շրջապատում են Երկիր մոլորակը և այն պահում տաք: Երկիր մոլորակի այդ «ծածկոցը» ոչ բարակ է ոչ հաստ, որի օգնությամբ մենք չենք զգում շատ շոգը կամ ցուրտը: Օրինակ՝ Մարս մոլորակի վրա այդ «ծածկոցը» բարակ է և այնտեղ շատ ցուրտ է, իսկ Վեներա մոլորակի վրա այն հաստ է, դրա համար էլ այնտեղ շատ շոգ է և դրա պատճառով այդ երկու մոլորակներում էլ կյանք չկա:
3. Երեխաներին կրկին հանձնարարել, որ մնացած պոլիէթիլային թափանցիկ տոպրակները փաթաթեն գլոբուսի շուրջը:

Ապա հարցնել, թե ինչո՞ւ այդպես վարվեցինք և ի՞նչ է դա նշանակում: Եթե երեխաները չկարողանան պատասխանել, ապա մանկավարժը կարող է բացատրել, որ վերջին տարիներին գազերի քանակը շատացել է, և Երկիր մոլորակի «ծածկոցը» հաստացել է, ինչը պատճառ է դարձել նրա շատ տաքանալուն: Իսկ շատ տաքանալու պատճառով եղանակը սկսել է փոխվել. անձրևներ են գալիս այնտեղ, որտեղ չպետք է լինեն կամ ընդհանրապես անձրևներ չեն լինում այնտեղ, որտեղ սովորաբար պետք է շատ անձրևներ լինեն և այլն:

Առաջադրանք. Ինչպես խնայել ռեսուրսները

Անհրաժեշտ նյութեր – սովորաբար չեն արկղ

Խաղ-առաջադրանքի նպատակը – խրախուսել երեխաներին հավաքել թղթե թափոնները:

Առաջադրանքի կատարման ձևը – Բացատրել երեխաներին, որ երբ հավաքում ենք թղթե թափոնները մենք փրկում ենք ծառերը, իսկ ծառերը պետք են, որ շնչեն մթնոլորտում առկա ածխաթթու գազը և արտաշնչեն թթվածին: Ապա երեխաներին տալ սովորաբար չեն արկղերը և խրախուսել հավաքել թղթե թափոնները: Կարելի է այն կազմակերպել նաև մրցույթի ձևով:

***Հավելված** - Առաջարկում ենք , որ եթե ձեռքի տակ չկա գլոբուս ապա մանկավարժը կարող է այն պատրաստել երեխաների հետ: Սովորական փուչիկը փչել և, օգտագործելով պապիե մաշե տեխնիկան, պատրաստել գլոբուսը և հանձնարարել երեխաներին այն ներկել երկրագնդի իրական գույներով:*

Տպագրված է «ԱՍՈՂԻԿ» հրատարակչության տպարանում:

Ք. Երևան, Մայաթ-Նովա 24, (գրասենյակ)

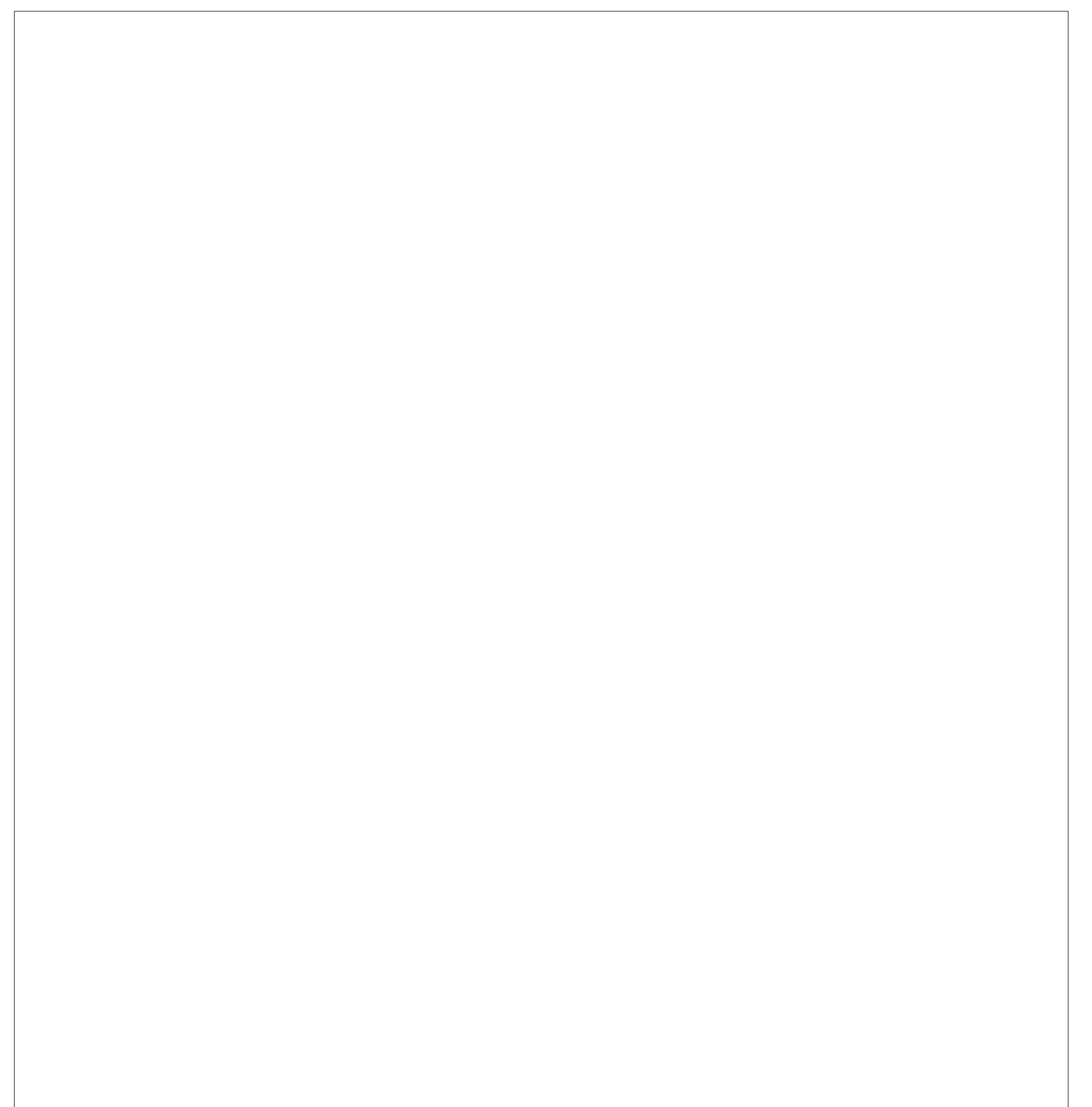
Ավան, Դավիթ Մալյան 45 (տպարան)

Հեռ. (374 10) 54 49 82, 62 38 63

Էլ. փոստ՝ info@asoghik.am

Ծանոթացման խաղ
Պատահառ 1

ԻՄ ԱՆՈՒՆՆ Է

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻԿ

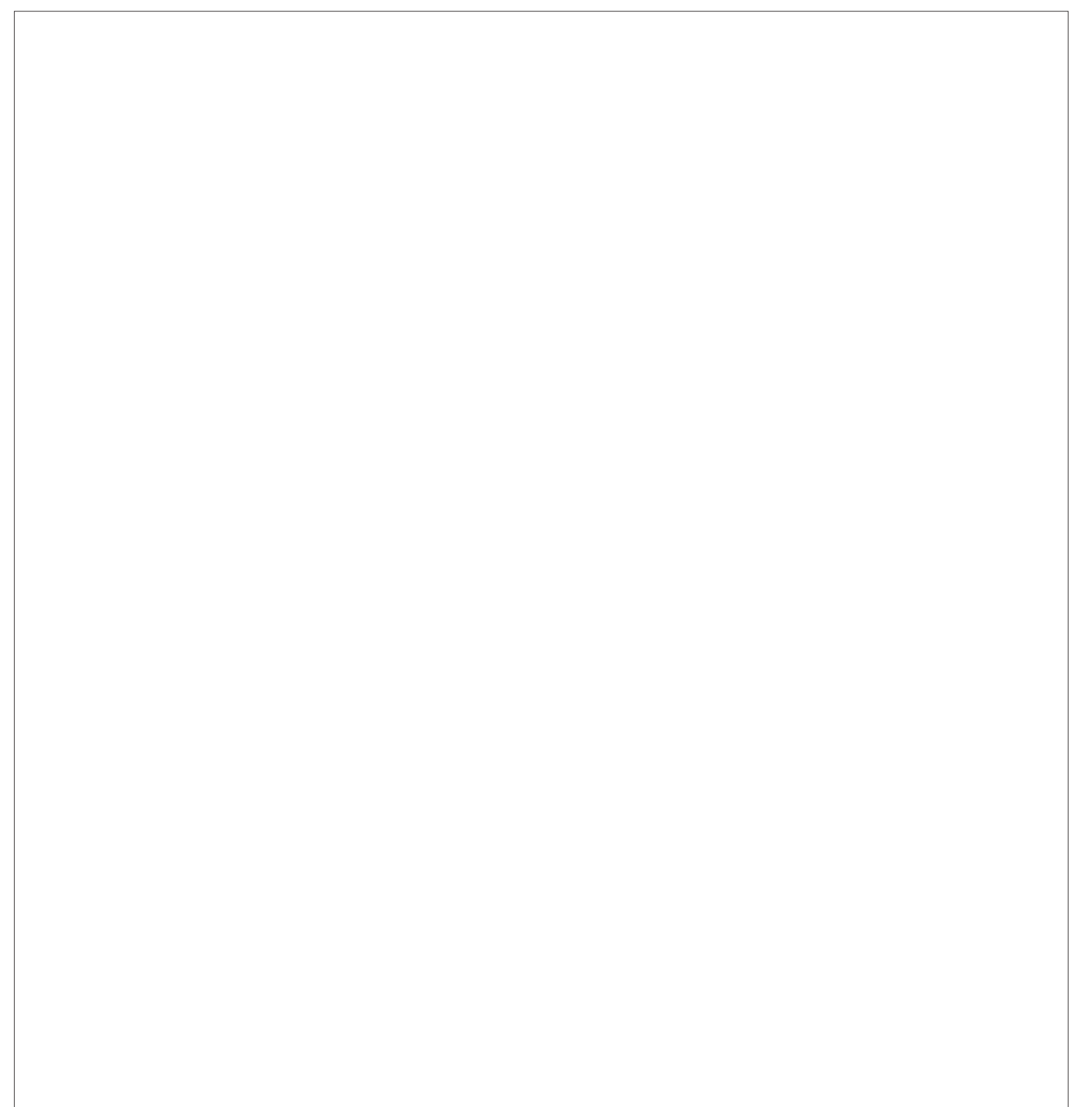
ՀՐԴԵՀԻԿ

Ծանոթացման խաղ

Պատար 2

ԵՍ ՓՈՐՁԱՆՔԻԿՆ ԵՄ

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻԿԻ ՎԱՐՔԱԿԱՆՈՆՆԵՐԸ

ՀՐԴԵՀԻԿԻ
ԿԱՐՔԱԿԱՆՈՆՆԵՐԸ

«Խաղ. Ինչ է երկրաշարժը»

Պատուար 3

✂-----

✂-----

✂-----

✂-----

✂-----

✂-----

✂-----

✂-----

✂-----

✂-----

✂-----

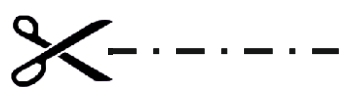
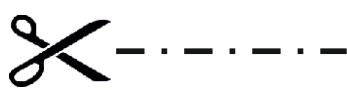
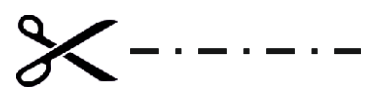
✂-----

✂-----

✂-----

«Խաղ-փազլ. Երկրաշարժ»
Պաստառ 5

«Խաղ-փազլ. Ճիշտ և սխալ. ինչ անել երկրաշարժի ժամանակ»

Պատուար 7

«ՃԻՇՏ ՎԱՐՔ»

✂-----

✂-----

✂-----

✂-----

✂-----

✂-----

✂-----

✂-----

«ՍԽԱԼ ՎԱՐՔ»

✂-----

✂-----

✂-----

✂-----

✂-----

✂-----

✂-----

✂-----

«Խաղ-փազլ. Ճիշտ և սխալ. ինչ անել երկրաշարժից հետո»

Պատար 9

«ՃԻՇՏ ՎԱՐՔ»

✂-----

✂-----

✂-----

✂-----

✂-----

✂-----

✂-----

✂-----

«ՍԽԱԼ ՎԱՐՔ»

✂-----

✂-----

✂-----

✂-----

✂-----

✂-----

✂-----

✂-----

«Խաղ-փազլ. Բարի կրակը և չար կրակը»
Պատահա՞ռ 11

«ԲԱՐԻ ԿՐԱԿ»

«ՉԱՐ ԿՐԱԿ»

✂-----

✂-----

✂-----

✂-----

✂-----

✂-----

✂-----

✂-----

✂-----

✂-----

«Խաղ-փազլ. Ճիշտ և սխալ. ինչպես կանխել հրդեհի առաջացումը»
Պատար 13

«ԲԱՐԻ ԿՐԱԿ»

«ԶԱՐ ԿՐԱԿ»

✂-----

✂-----

✂-----

✂-----

✂-----

✂-----

✂-----

✂-----

✂-----

✂-----

«Խաղ-փազլ. Ճիշտ և սխալ. ինչ անել հրդեհի ժամանակ»
Պատահառ 15

«ՃԻՇՏ ՎԱՐՔ»

«ՍԽԱԼ ՎԱՐՔ»

✂-----

✂-----

✂-----

✂-----

✂-----

✂-----

✂-----

✂-----

✂-----

✂-----

«Խաղ-փազլ. Ճիշտ և սխալ. ինչ չի կարելի անել հրդեհի ժամանակ»

Պատար 17

«ՃԻՇՏ ՎԱՐՔ»

✂-----

✂-----

✂-----

✂-----

✂-----

✂-----

«ՍԽԱԼ ՎԱՐՔ»

✂-----

✂-----

✂-----

✂-----

✂-----

✂-----

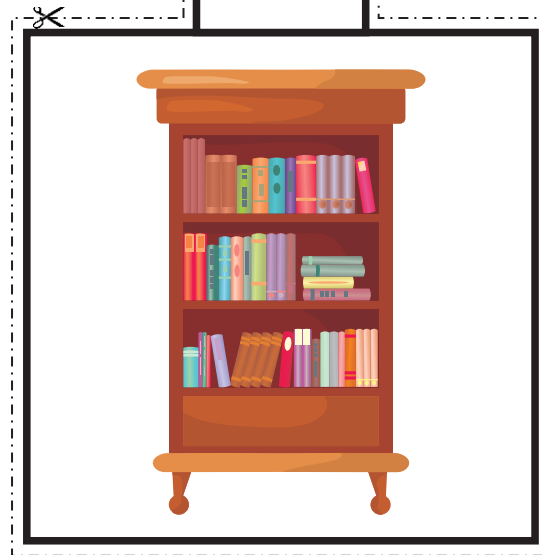

«Խաղ. Ինչ է երկրաշարժը»
Պատուար 4

#1

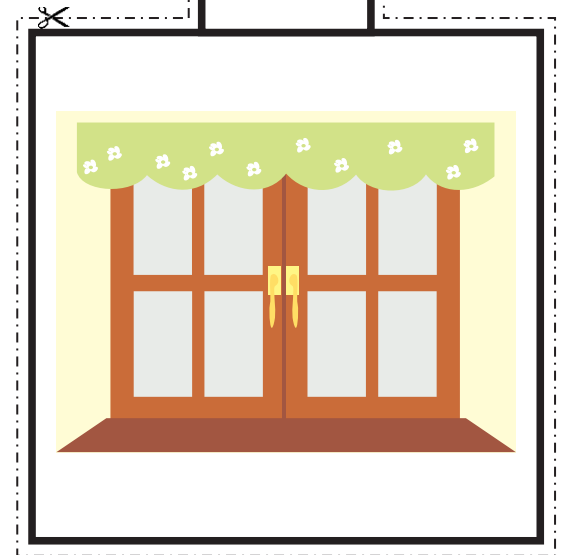
#2

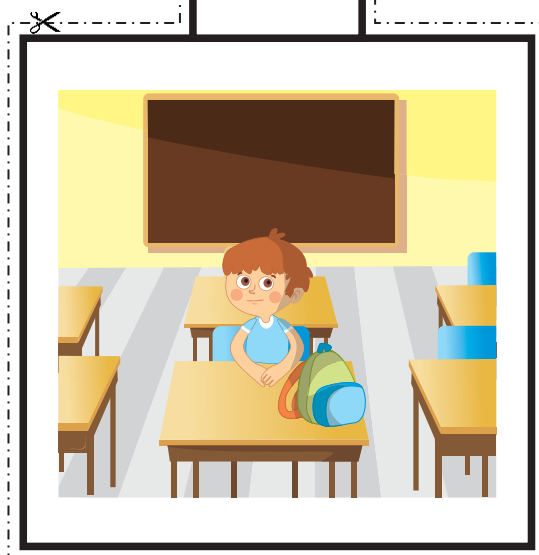
#3

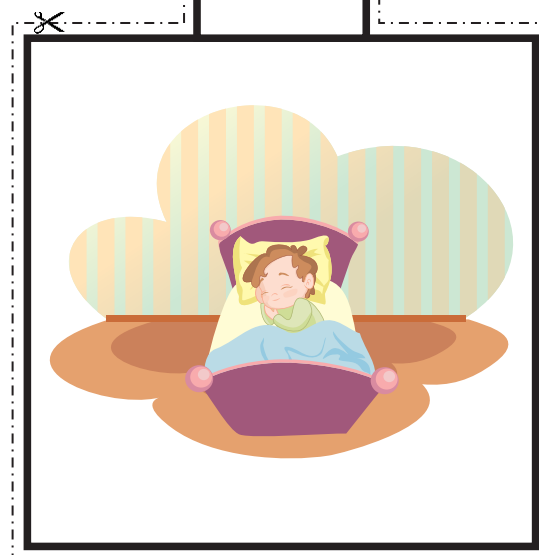
#4

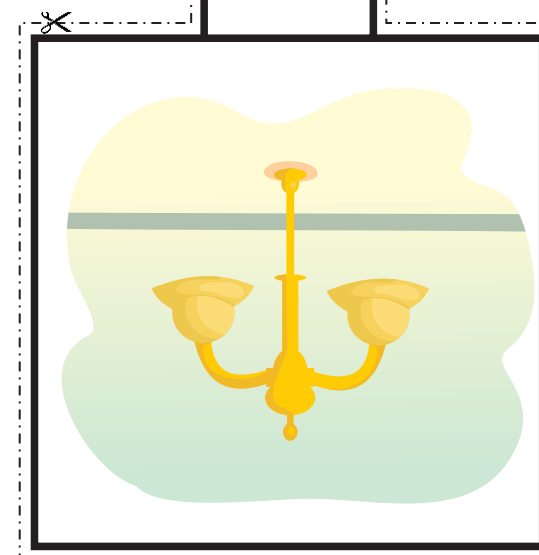
#5

#6

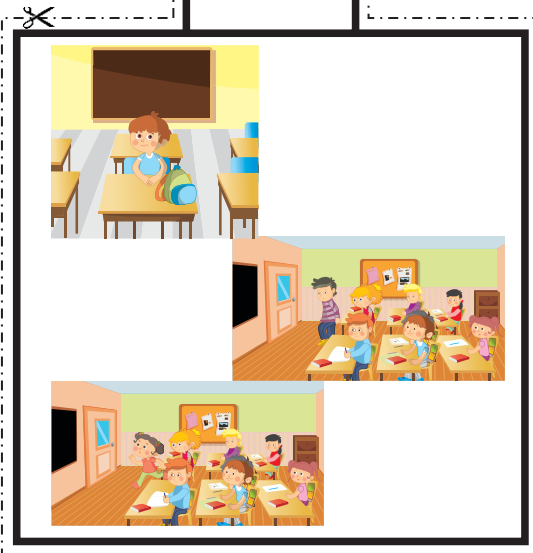

#7

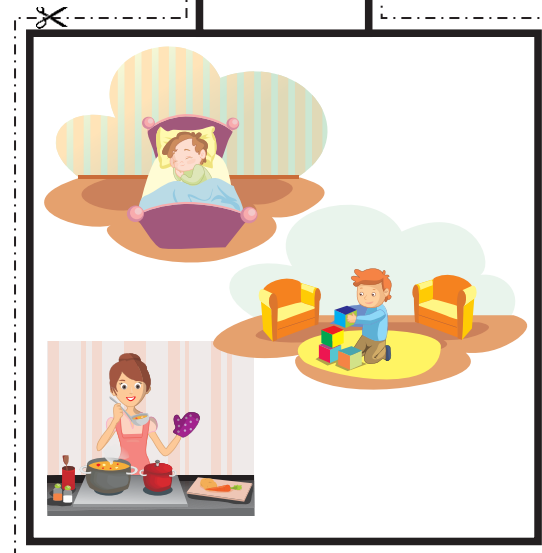

«Խաղ. Ինչ է երկրաշարժը»
Պատուար 4

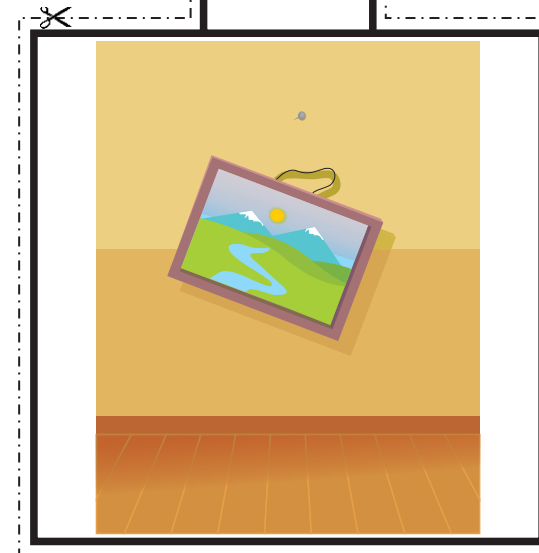
#8

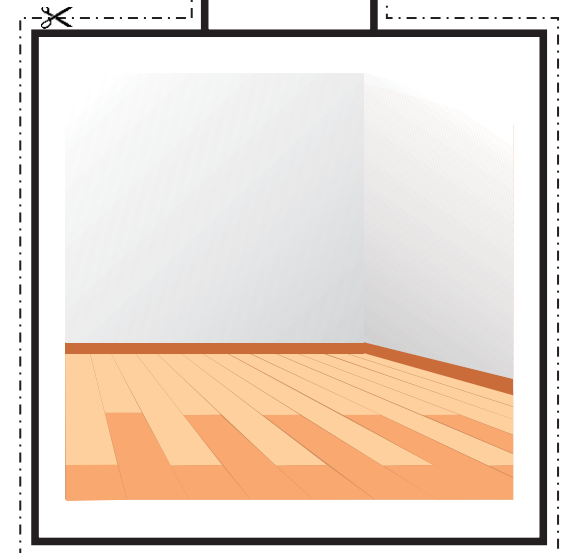
#9

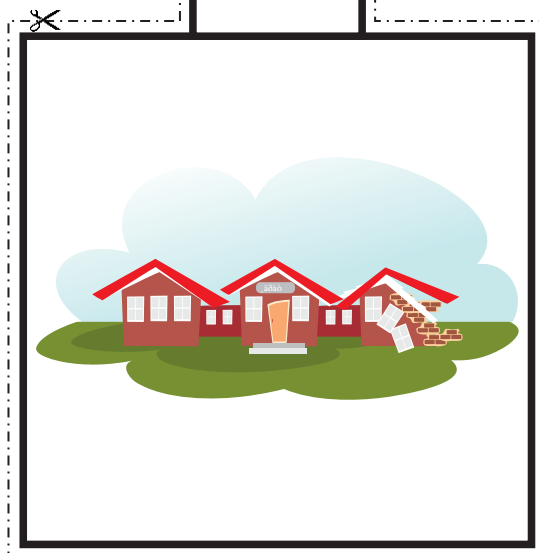
#10

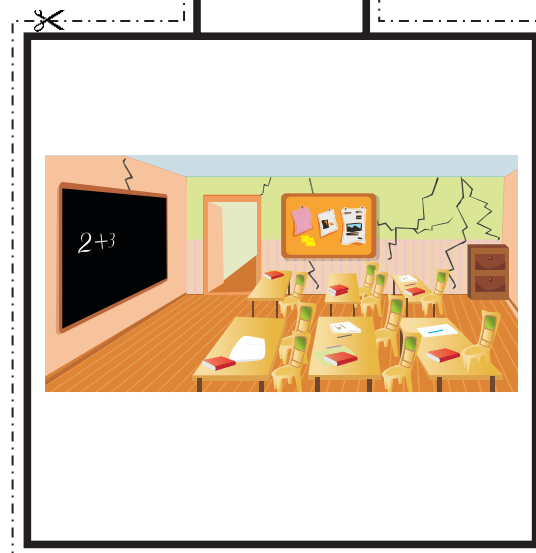
#11

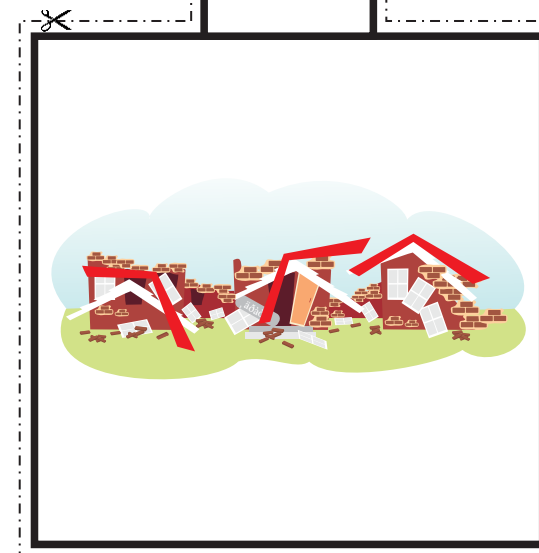
#12

#13

#14

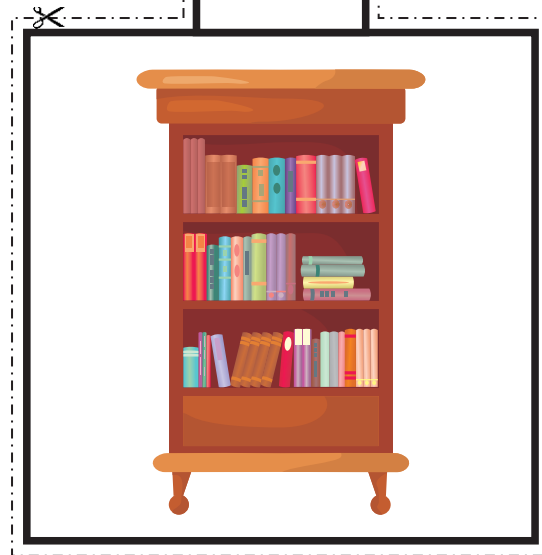

«Խաղ-փազլ. Երկրաշարժ»
Պատուար 6

#15

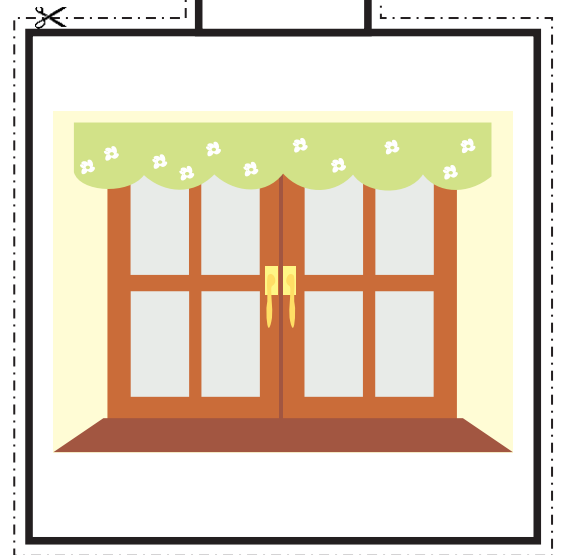
#16

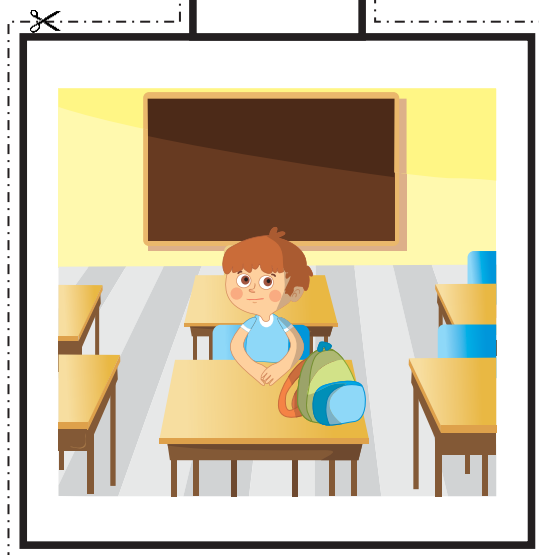
#17

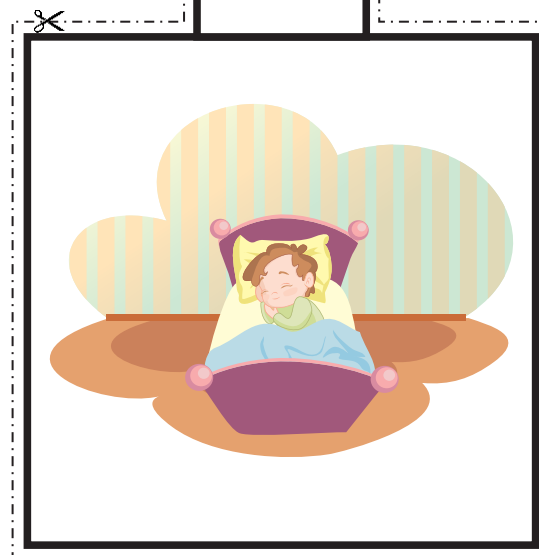
#18

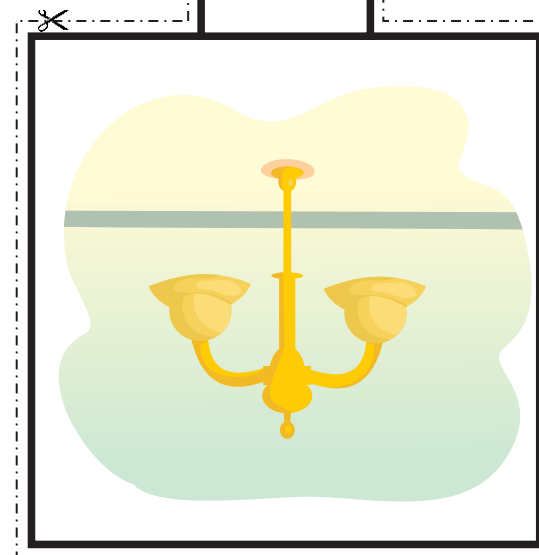
#19

#20

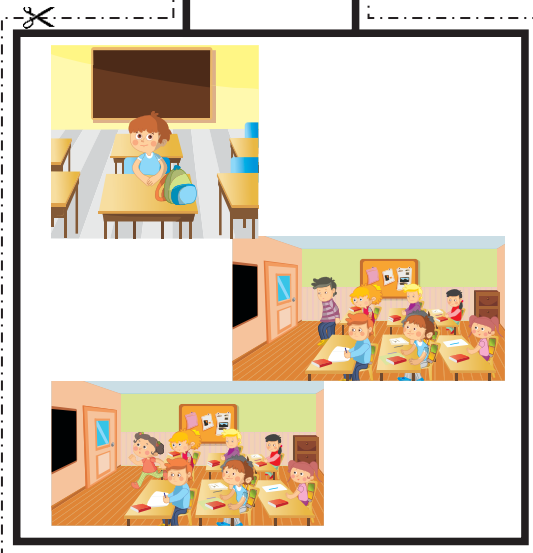

#21

«Խաղ-փազլ. Երկրաշարժ»
Պատուար 6

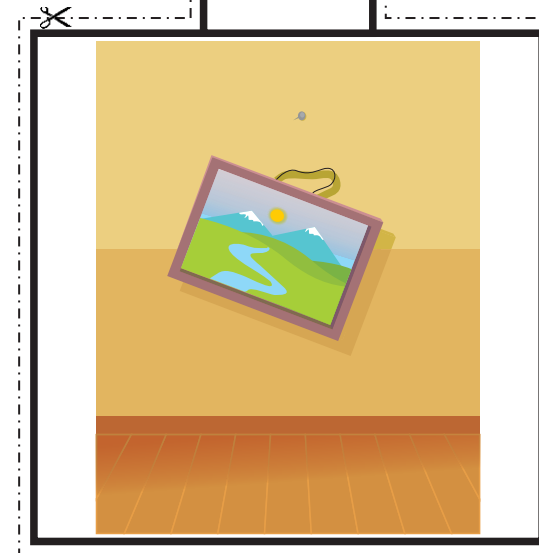
#22

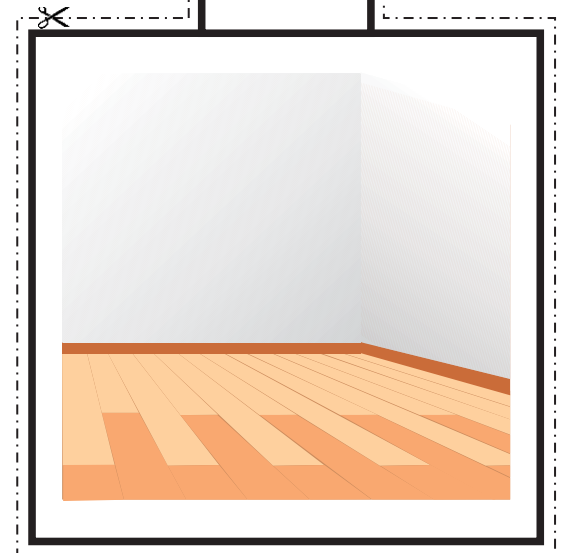
#23

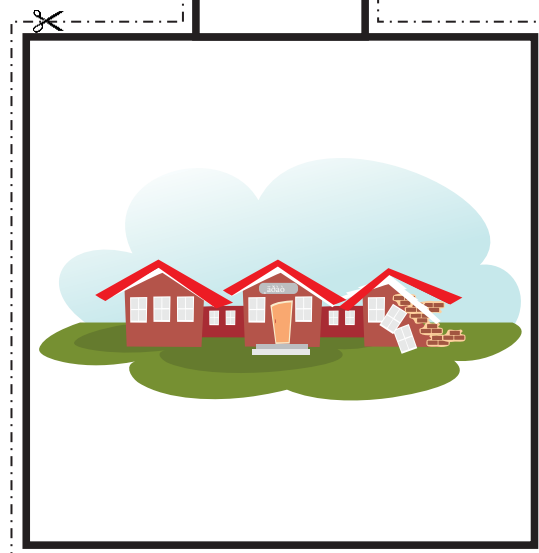
#24

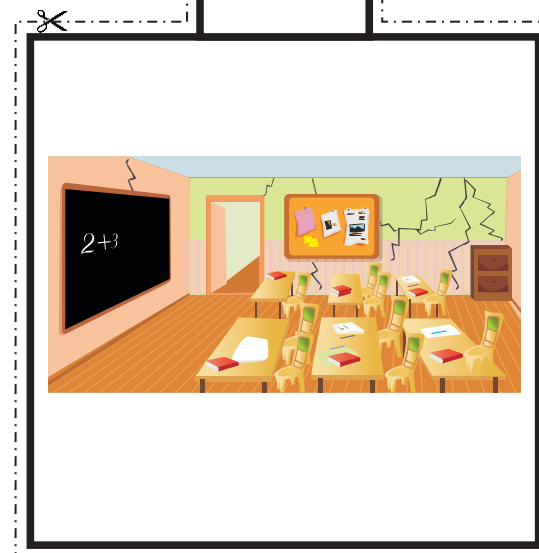
#25

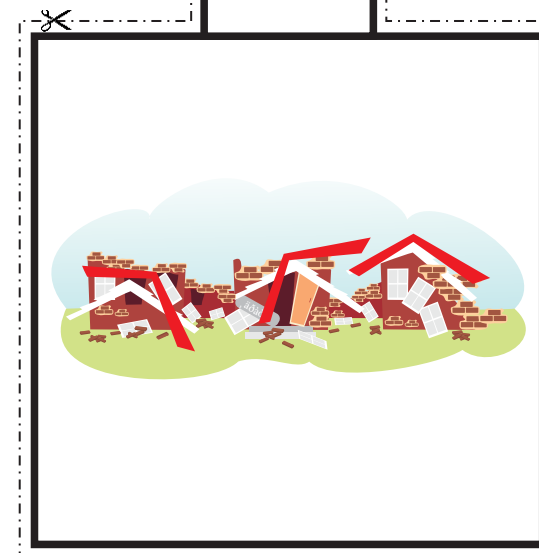
#26

#27

#28

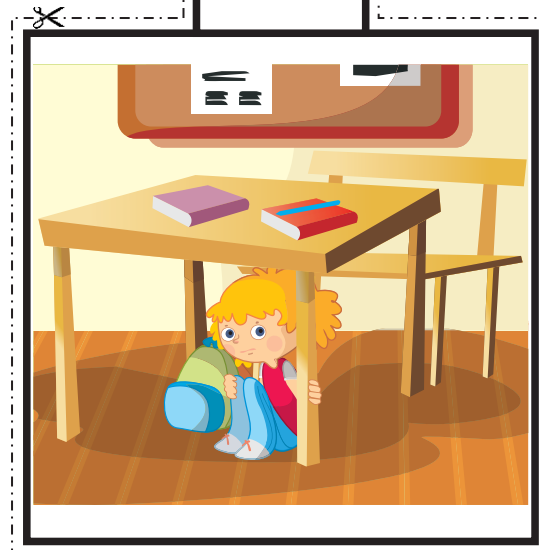

«Խաղ-փազլ. Ճիշտ և սխալ. ինչ անել երկրաշարժի ժամանակ»
Պատարճ 8 «Ճիշտ վարք»

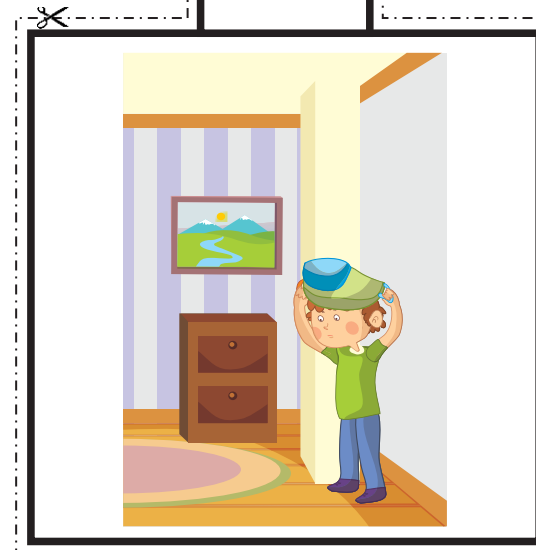
#29

#30

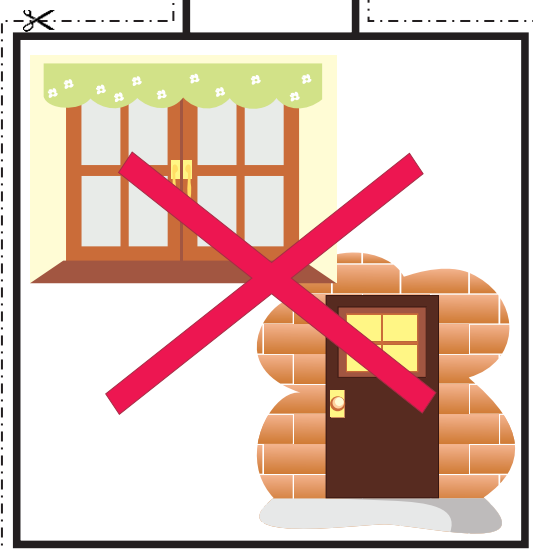
#31

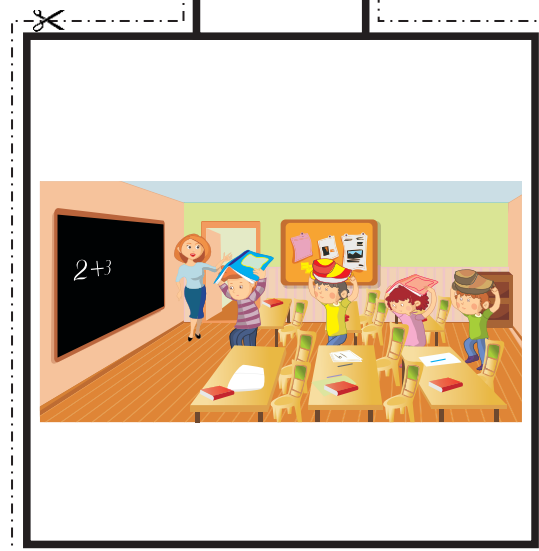
#32

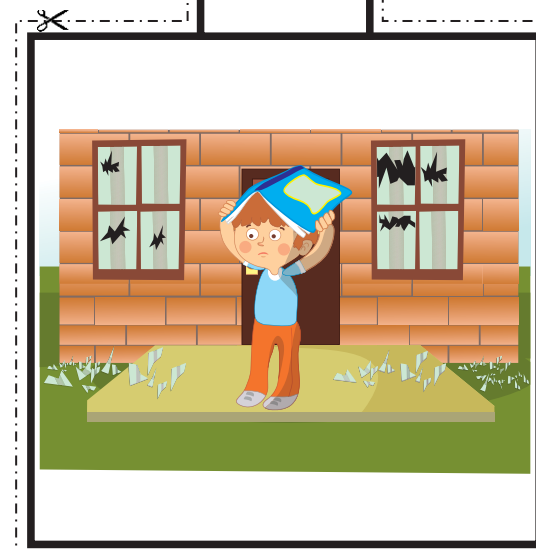
#33

#34

#35

#36

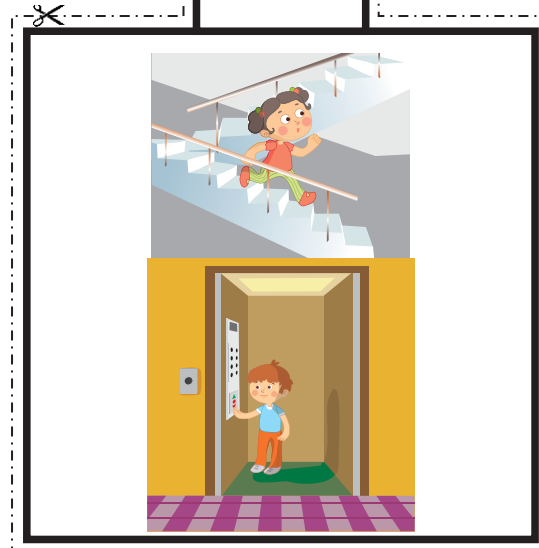

«Խաղ-փազլ. Ճիշտ և սխալ. ինչ անել երկրաշարժի ժամանակ»
Պատտառ 8 «Սխալ վարք»

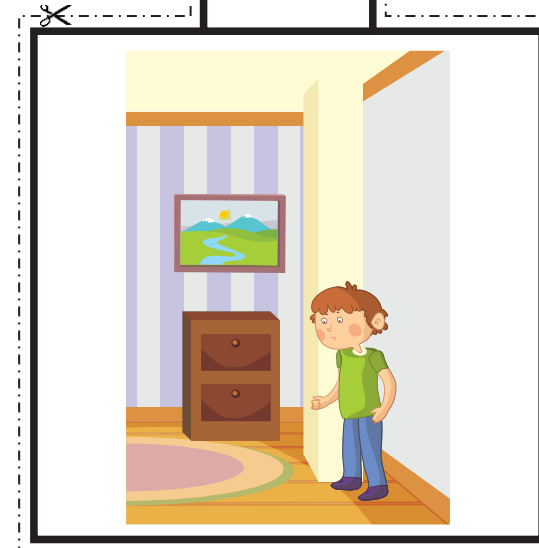
#29ա

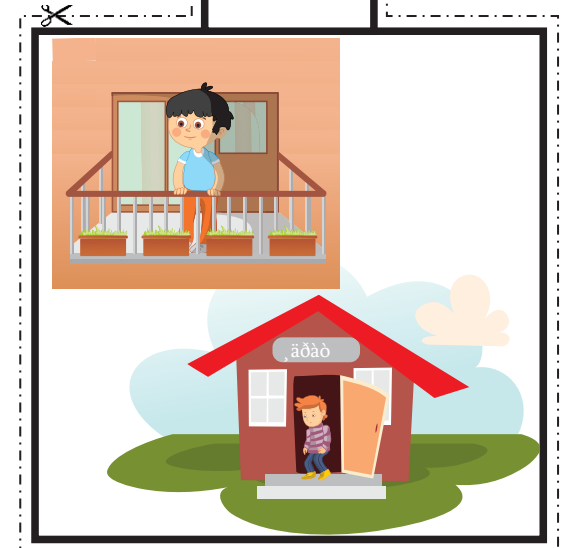
#30ա

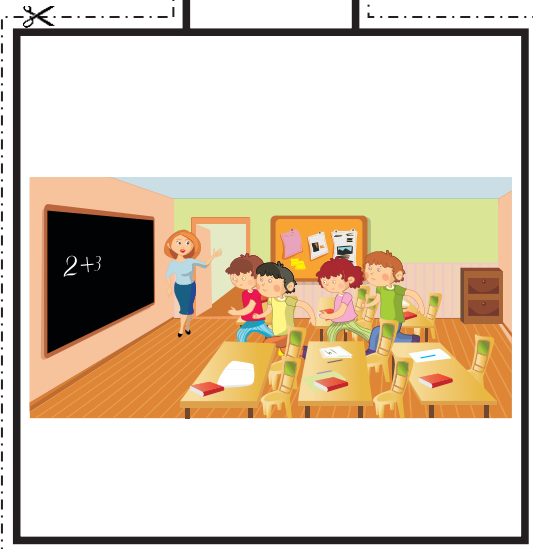
#31ա

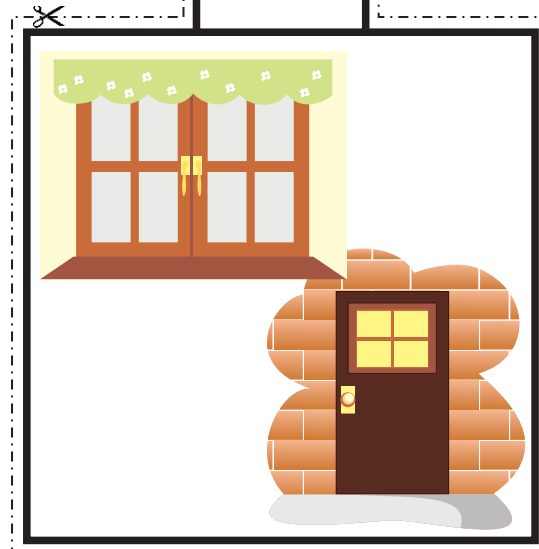
#32ա

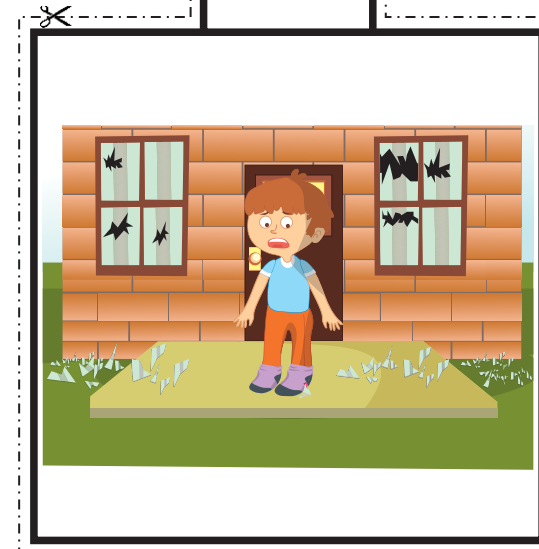
#33ա

#34ա

#35ա

#36ա

«Խաղ-փազլ. Ճիշտ և սխալ. ինչ անել երկրաշարժից հետո»
Պաստառ 10 «Ճիշտ վարք»

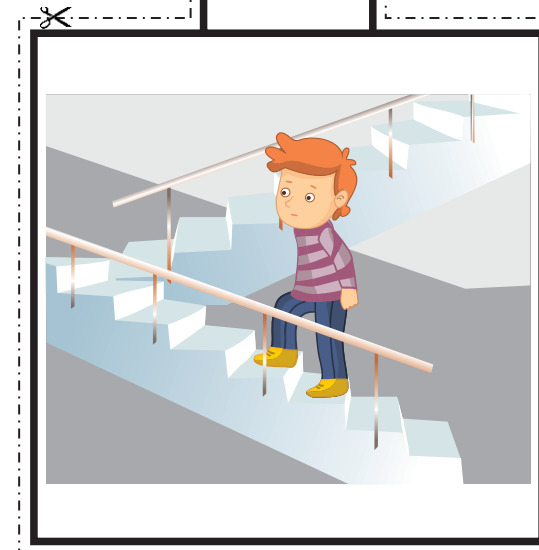
#37

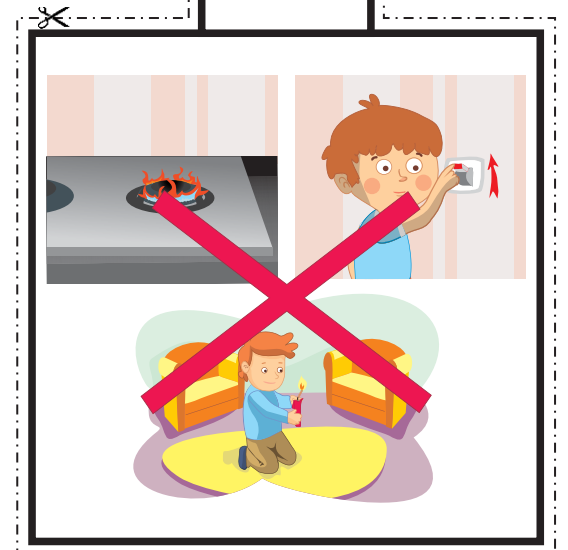
#38

#39

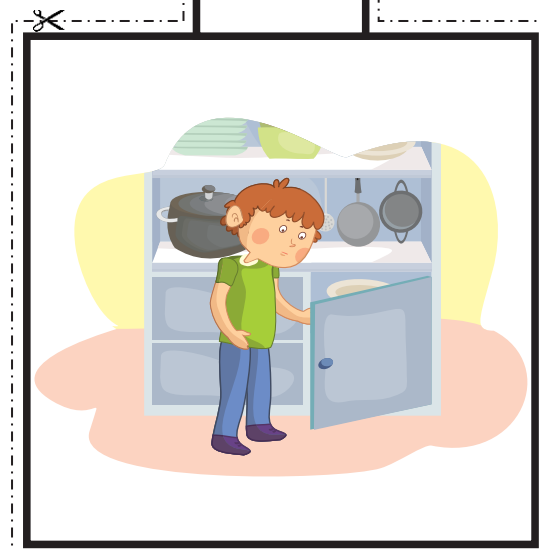
#40

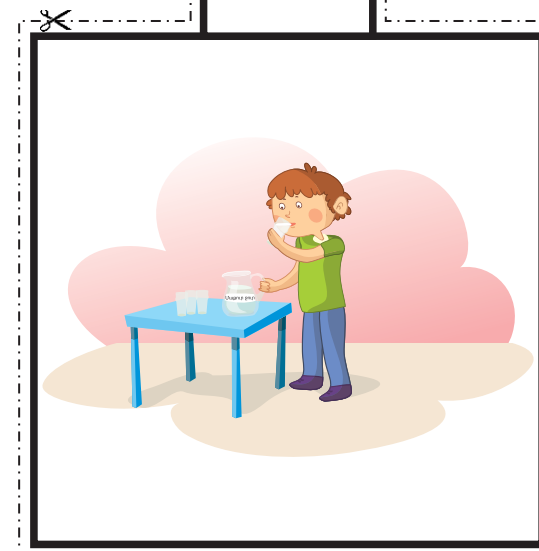
#41

#42

#43

#44

«Խաղ-փազլ. Ճիշտ և սխալ. ինչ անել երկրաշարժից հետո»
Պատահա՞ր 10 «Սխալ վարք»

#37ա

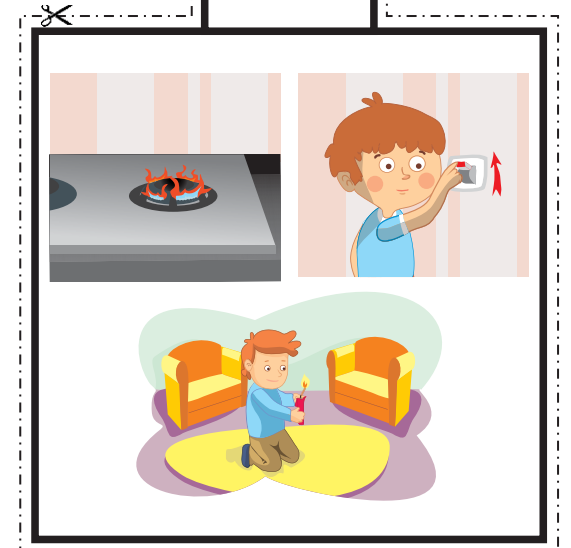
#38ա

#39ա

#40ա

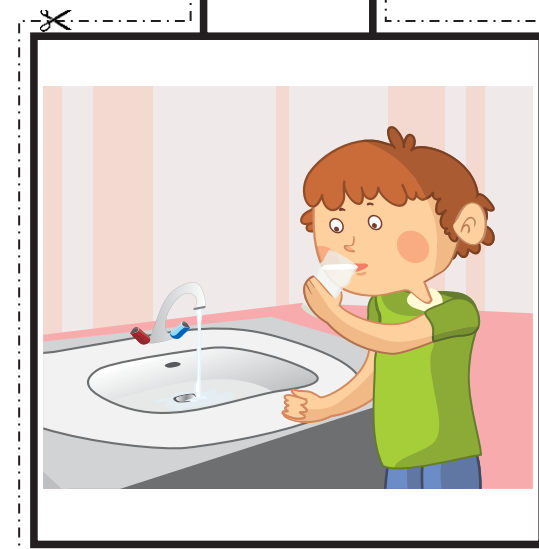
#41ա

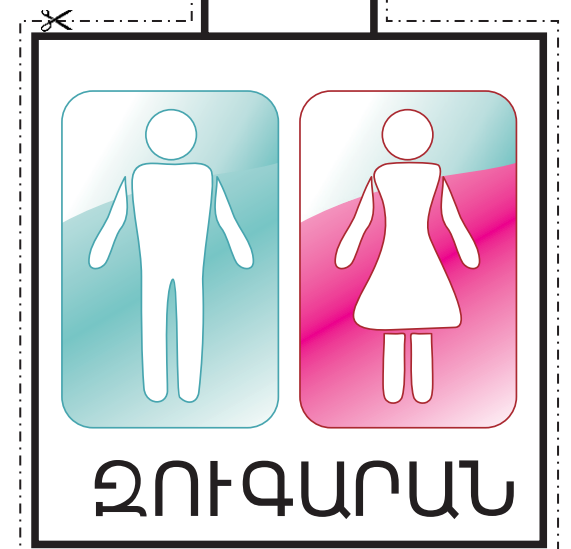
#42ա

#43ա

#44ա

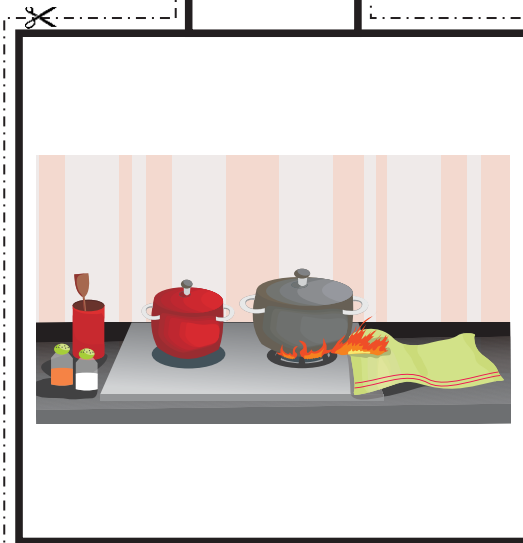

«Խաղ-փազլ. Բարի կրակը և չար կրակը»
Պատարճ 12

#45

#45ա

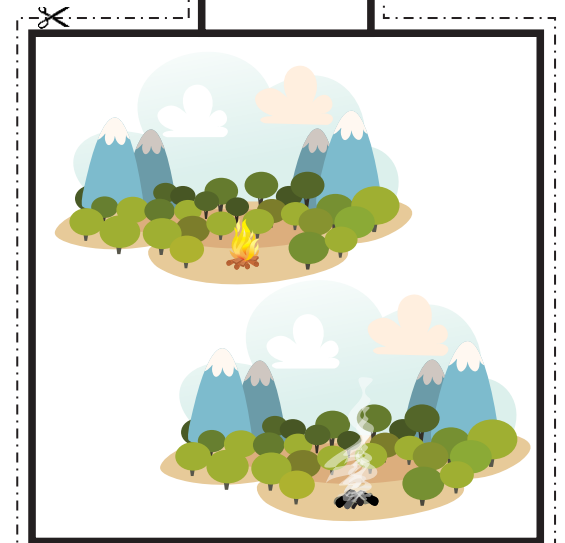
#46

#46ա

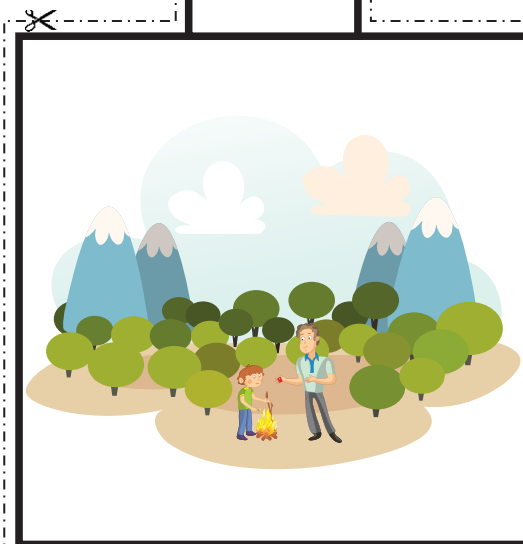
#47

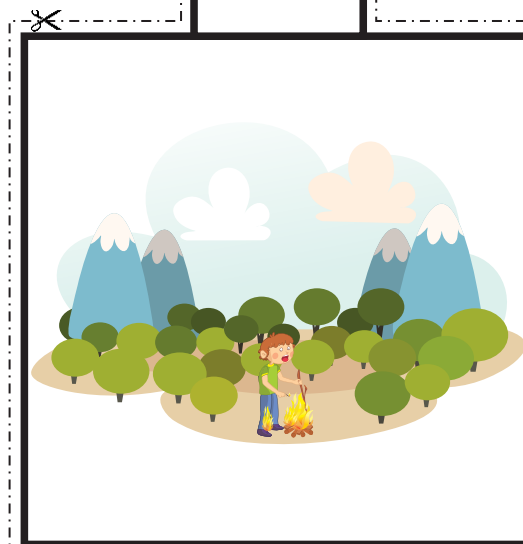
#47ա

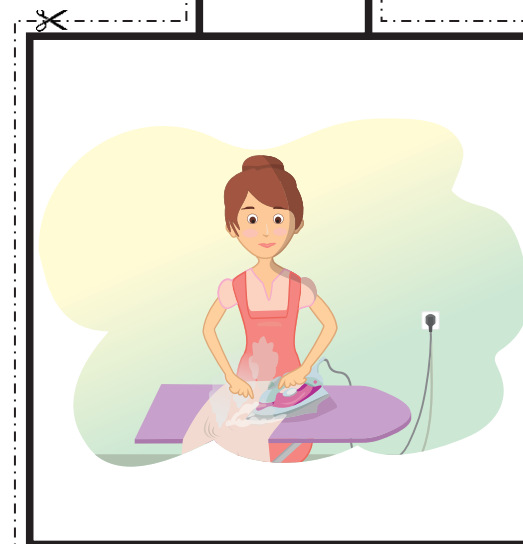
#48

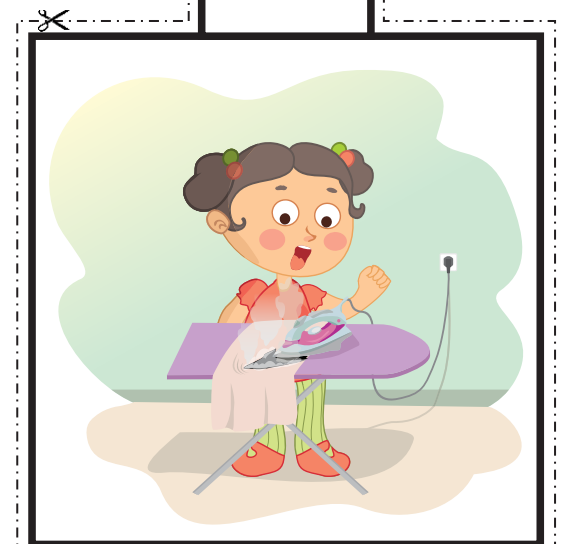
#48ա

#49

#49ա

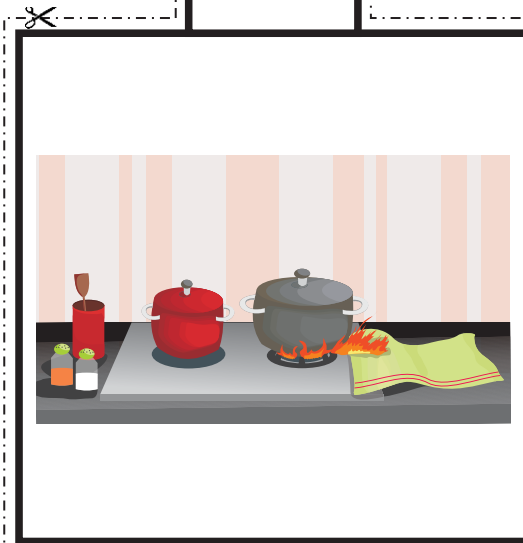

«Խաղ-փազլ. Ճիշտ և սխալ. ինչպես կանխել հրդեհի առաջացումը»
Պատար 14

#50

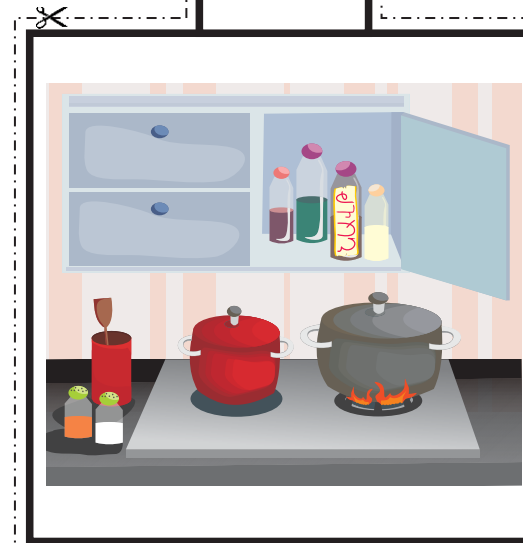
#50ա

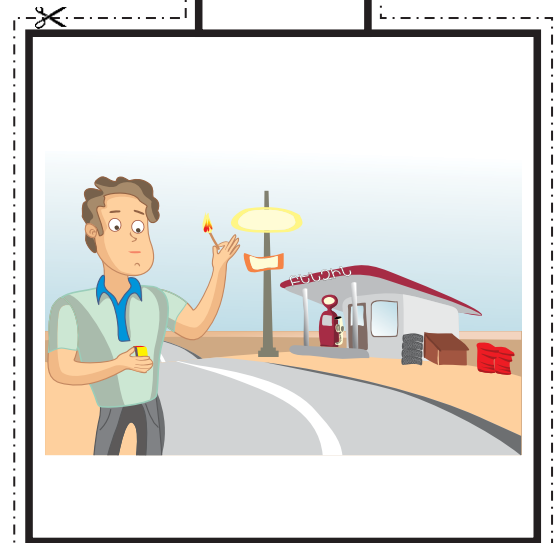
#51

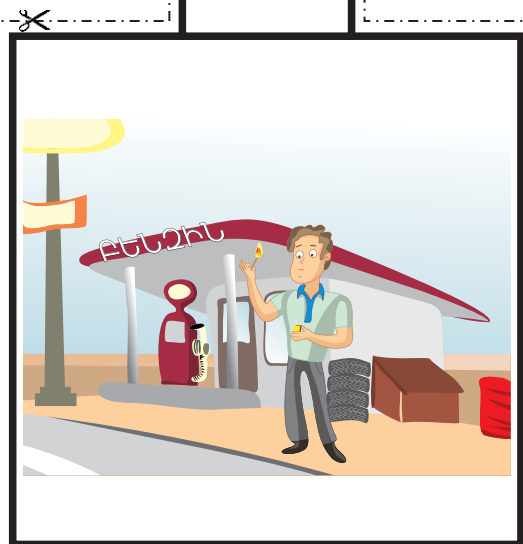
#51ա

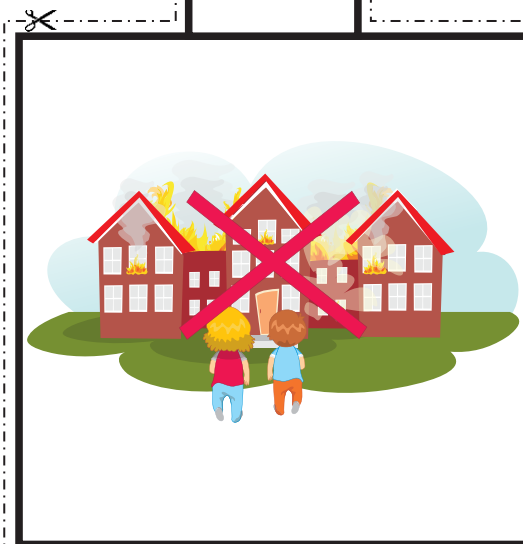
#52

#52ա

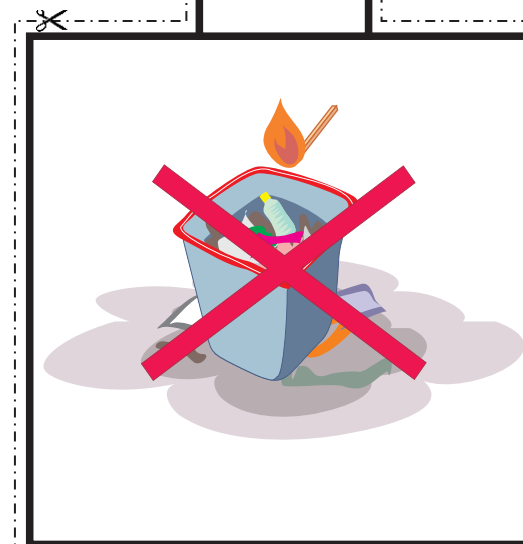
#53

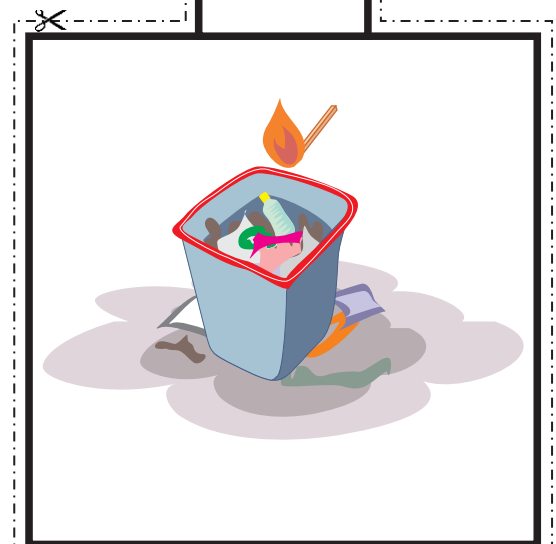
#53ա

#54

#54ա

«Խաղ-փազլ. Ճիշտ և սխալ. ինչ անել հրդեհի ժամանակ»
Պատար 16 «Ճիշտ վարք»

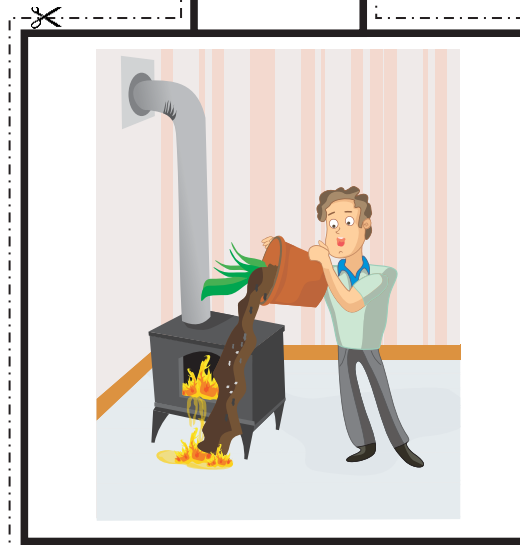
#55

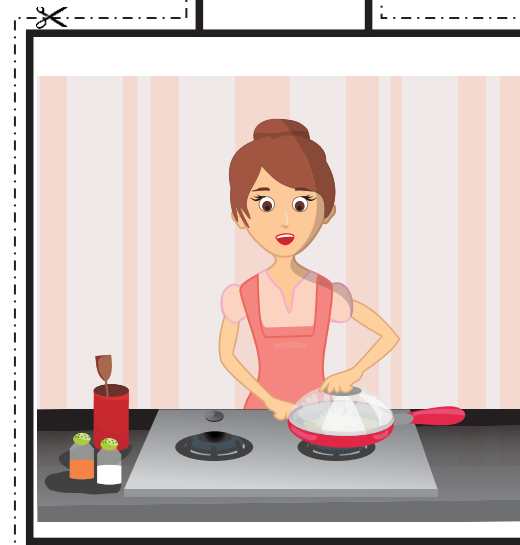
#56

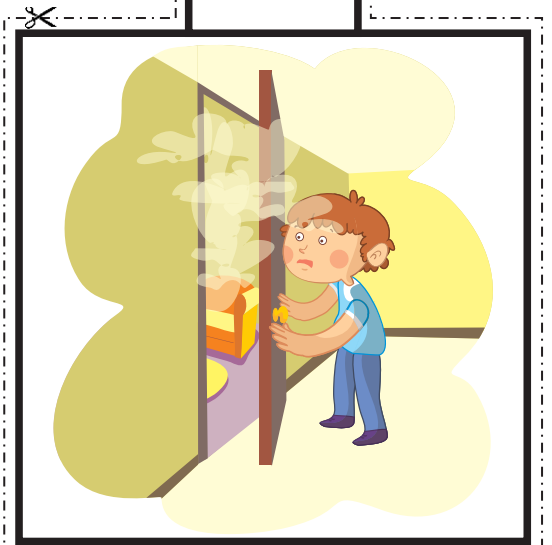
#57

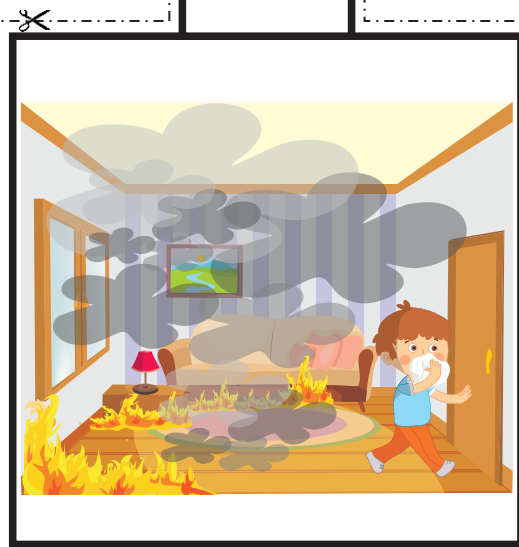
#58

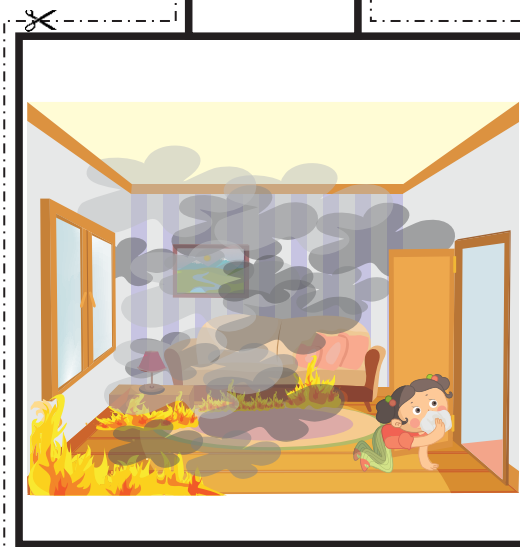
#59

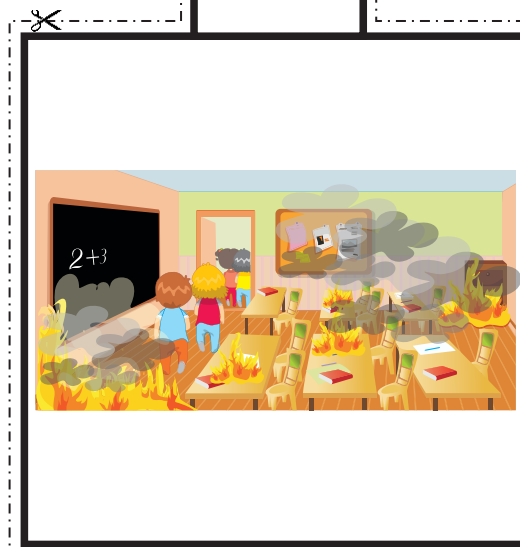
#60

#61

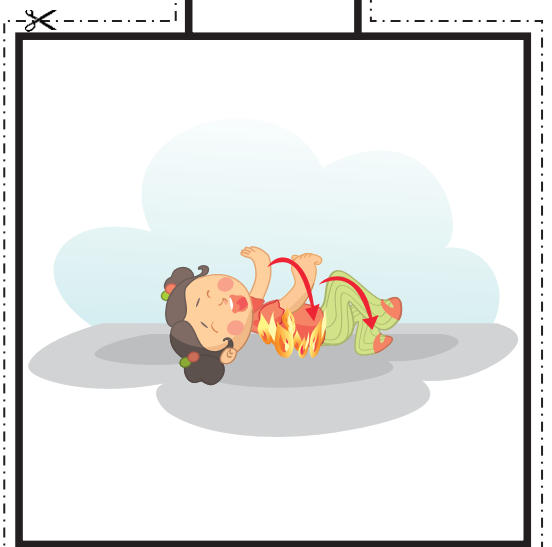
#62

#63

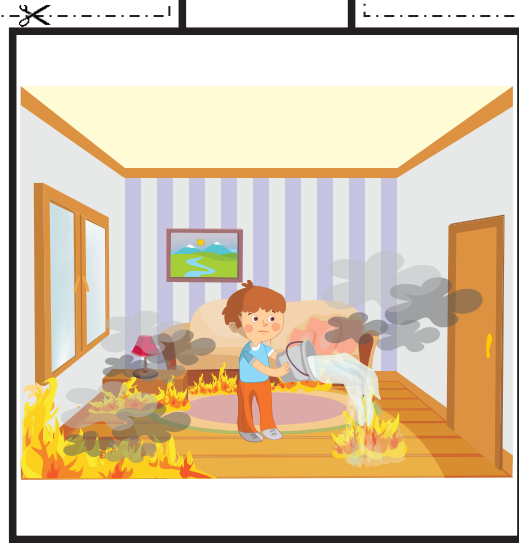

#64

«Խաղ-փազլ. Ճիշտ և սխալ. ինչ անել հրդեհի ժամանակ»
Պատահառ 16 «Սխալ վարք»

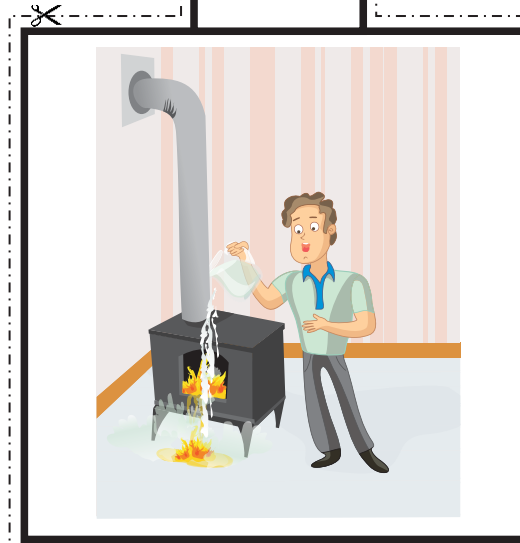
#55ա

#56ա

#57ա

#58ա

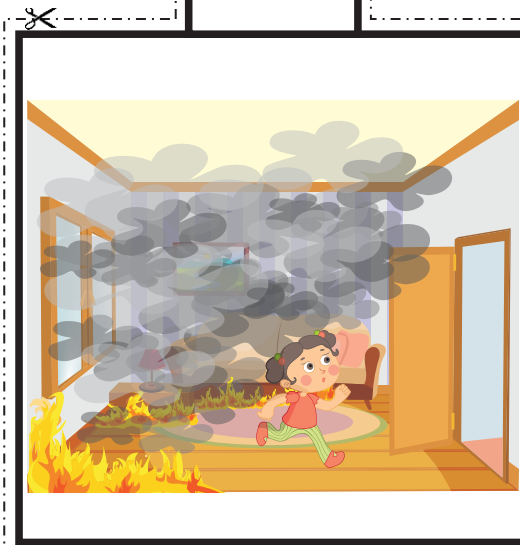
#59ա

#60ա

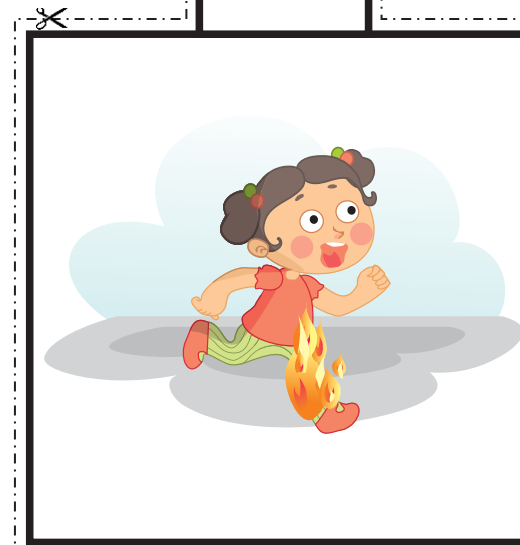
#61ա

#62ա

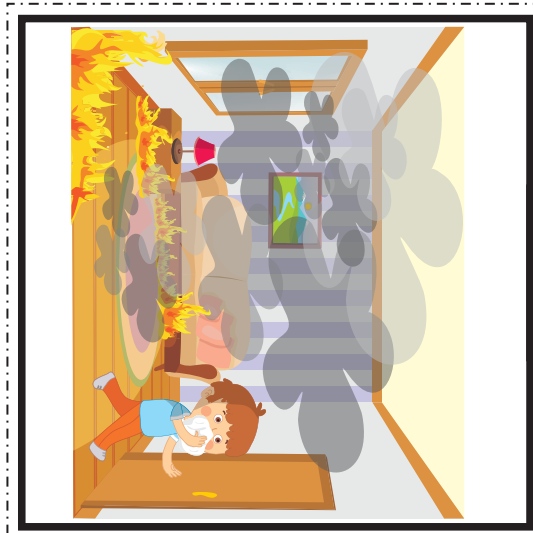
#63ա

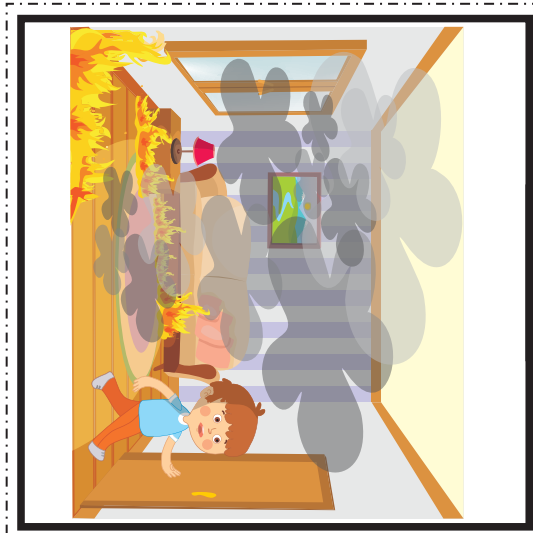
#64ա

«Խաղ-փազլ. Ճիշտ և սխալ. ինչ չի կարելի անել հրդեհի ժամանակ»
Պատտառ 18

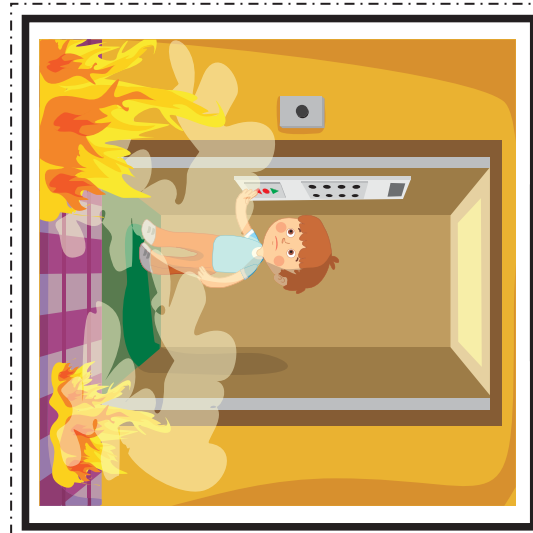
#65

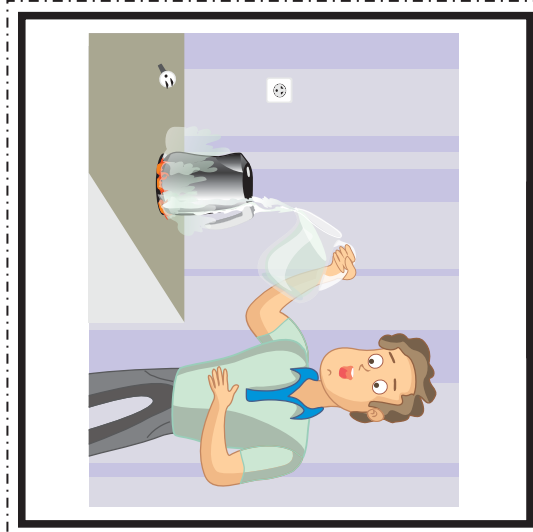
#65ա

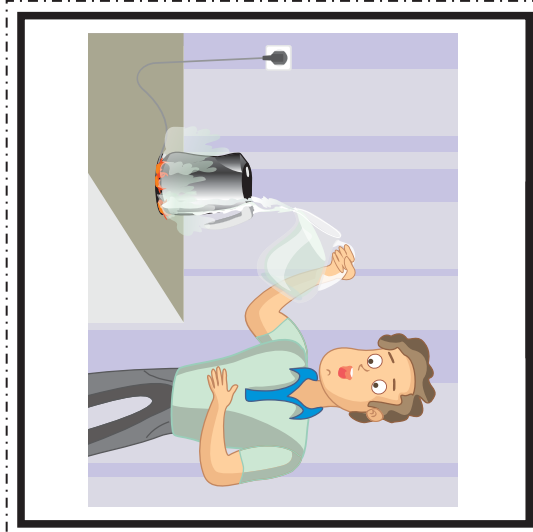
#66

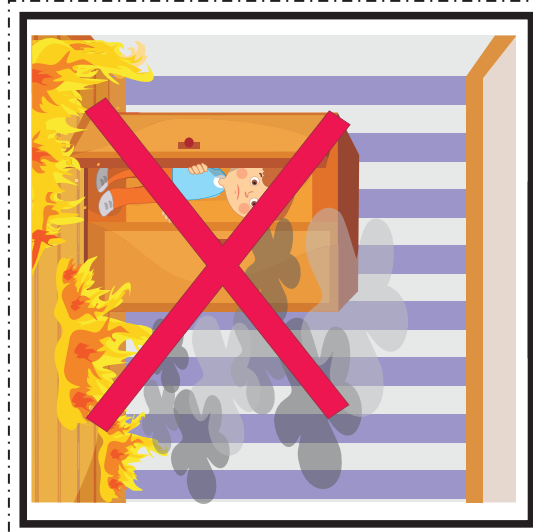
#66ա

#67

#67ա

#68

#68ա

#69

#69ա

#70

#70ա

Պատաս 19

«Ինչ անել երկրաշարժի ժամանակ»

	Հարց	 Պատասխան 	
1.	Երկրաշարժի ժամանակ պետք է բղավել և վազել դուրս:		
2.	Երկրաշարժի ժամանակ պետք է հանգիստ մնալ և լսել ուսուցչի/դաստիարակի հրահանգները:		
3.	Եթե գտնվում ես տան կամ դպրոցի բարձր հարկում, պետք է մտնել սեղանի տակ, պինդ բռնել նրա ոտքից, գլուխը ծածկել, մինչև երկրաշարժը վերջանա:		
4.	Եթե գտնվում ես տան կամ դպրոցի բարձր հարկում, ապա պետք է արագ դուրս փախչել՝ օգտվելով վերելակից կամ աստիճանավանդակից:		
5.	Եթե գտնվում ես տան կամ դպրոցի բարձր հարկում և մոտիկ սեղան չկա, ապա գլուխը պետք է ծածկել պինդ իրով և կանգնել սենյակի ներսի անվտանգ տեղում, օրինակ՝ հիմնապան մոտ:		
6.	Եթե գտնվում ես տան կամ դպրոցի բարձր հարկում և մոտիկ սեղան չկա, առանց գլուխը փակելու՝ կարելի է կանգնել որևէ պատի մոտ:		
7.	Եթե գտնվում ես տան կամ դպրոցի առաջին հարկում, պետք է արագ դուրս գալ շենքից՝ ծածկելով գլուխը գրքով կամ պայուսակով:		
8.	Եթե գտնվում ես տան կամ դպրոցի առաջին հարկում, պետք է վազել պատշգամբ՝ օգնություն կանչելու, կամ, առանց գլուխը ծածկելու, դուրս գալ շենքից:		
9.	Երկրաշարժի ժամանակ պետք է հեռու մնալ պատուհաններից, դրսի դռնից և այն ամենից ինչը կարող է ընկնել վրադ և վնասել քեզ:		
10.	Երկրաշարժի ժամանակ պետք է անմիջապես վազել դեպի պատուհանը կամ դրսի դուռը:		
11.	Երբ երկրաշարժը դադարում է, պետք է լսել ուսուցչին/դաստիարակին, և արագ ու միասին դուրս գալ շենքից՝ փակելով գլուխը և օգնելով մյուսներին:		
12.	Երբ երկրաշարժը դադարում է, ապա, առանց ուսուցչուհուն/դաստիարակին լսելու, պետք է վազելով և հրելով մյուսներին դուրս փախչել շենքից:		
13.	Երբ երկրաշարժը դադարում է, ապա տնից դուրս գալիս պետք է անպայման հագնել կոշիկներ և գլուխը ծածկել գրքով կամ մի այլ պինդ իրով:		
14.	Երբ երկրաշարժը դադարում է, ապա տնից դուրս գալիս կարող ես միայն գուլպաներով կամ ոտաբոբիկ և առանց գլուխը ծածկելու դուրս գալ:		
15.	Երկրաշարժի ժամանակ, եթե դրսում ես, երբեք չպետք է շենքի մոտ մնաս կամ ներս վազես, որպեսզի վերցնելու սիրածդ խաղալիքը կամ իրը:		
16.	Երկրաշարժի ժամանակ, եթե դրսում ես, պետք է վազել մի որևէ պատի մոտ և պատսպարվես կամ ավելի լավ է հետ վազես շենք, քանի որ այնտեղ ես մոռացել սիրելի խաղալիքը կամ իրը:		

Պատաս 20

«Ինչ անել երկրաշարժից հետո»

	Հարց	 Պատասխան
1.	Երկրաշարժից հետո պետք է բղավել և վազել դուրս:	
2.	Երկրաշարժից հետո պետք է հանգիստ մնալ և լսել ուսուցչի/դաստիարակի հրահանգները:	
3.	Երկրաշարժից հետո, երբ արդեն անվտանգ տեղում ես, չի կարելի վերադառնալ շենք, քանի դեռ մեծերից չես իմացել, որ վերադառնալն անվտանգ է:	
4.	Երկրաշարժից հետո, երբ արդեն անվտանգ տեղում ես, կարելի է վերադառնալ շենք՝ բերելու համար սիրելի խաղալիքը կամ անհրաժեշտ իրերը:	
5.	Երկրաշարժից հետո, երբ մեծերը թույլատրեն մտնել շենք, ապա մտնելիս շատ զգույշ պետք է լինել և պատերին մոտ չգնալ:	
6.	Երկրաշարժից հետո, երբ մեծերը քեզ թույլատրեն մտնել շենք, ապա վազելով կարելի է մտնել և սովորականի պես ցանկացած պատի մոտով անցնել:	
7.	Երկրաշարժից հետո, երբ մեծերը թույլատրեն մտնել շենք, պետք է մտնել շատ զգույշ և լուցկի, մոմ, գազօջախ չվառել: Չպետք է միացնել նաև լույսը, այլ պետք է լապտեր օգտագործել՝ անհրաժեշտ իրերը գտնելու համար:	
8.	Երկրաշարժից հետո, երբ մեծերը քեզ թույլատրեն մտնել շենք, ապա կարելի է լույս, մոմ կամ լուցկի վառել՝ անհրաժեշտ իրերը գտնելու համար:	
9.	Երկրաշարժից հետո, երբ մեծերը թույլատրեն շենք մտնել պետք է մտնել շատ զգույշ և իրերը գտնելու համար պահարանը բացել զգուշությամբ:	
10.	Երկրաշարժից հետո, երբ մեծերը քեզ թույլատրեն մտնել շենք: Իրերդ գտնելու համար պետք է հնարավորինս արագ կբացել պահարանը և կվերցրնել անհրաժեշտ իրերը:	
11.	Երկրաշարժից հետո, առանց մեծերին հարցնելու, ոչ մի տեղից ջուր չխմել չի կարելի:	
12.	Երկրաշարժից հետո ցանկացած տեղից կարելի է ջուր խմել:	
13.	Երկրաշարժից հետո, առանց մեծերին հարցնելու, չի կարելի օգտագործել սանհանգույցը:	
14.	Երկրաշարժից հետո, առանց մեծերին հարցնելու, հանգիստ կարելի է օգտագործել սանհանգույցը:	

Պատասխան 22

«Ինչ անել հրդեհի ժամանակ»

	Հարց	 Պատասխան
1.	Տանը հրդեհ է բռնկվել: Անմիջապես պետք է զանգահարել 1-01/911 հեռախոսահամարով և ասել հասցեն:	
2.	Տանը հրդեհ է բռնկվել: Պետք է փորձել ինքնուրույն հանգցնել՝ առանց մեծահասակներին տեղյակ պահելու և 1-01/911 զանգահարելու:	
3.	Գազօջախի մոտ մնացած սրբիչը սկսել է այրվել: Անմիջապես պետք է անջատել գազօջախը, իսկ այրվող սրբիչի վրա ջուր լցնել:	
4.	Գազօջախի մոտ մնացած սրբիչը սկսել է այրվել: Առանց գազօջախը անջատելու՝ սրբիչի վրա պետք է ջուր լցնել:	
5.	Նավթի վառարանից նավթը դուրս է թափվել, և լուցկին վառելիս հրդեհ է բռնկվել: Կրակը պետք է հանգցնել ծաղկամանի հողով կամ լվացքի փոշիով:	
6.	Նավթի վառարանից նավթը դուրս է թափվել, և լուցկին վառելիս հրդեհ է բռնկվել: Պետք է ջուր լցնել կրակը հանգցնելու համար:	
7.	Խոհանոցում թավան, որի մեջ յուղ կամ ձիթայուղ կա, սկսել է այրվել: Անմիջապես պետք է անջատել գազօջախը, թավան կափարիչով փակել և փորձել բացել պատուհանները:	
8.	Խոհանոցում թավան, որի մեջ յուղ կամ ձիթայուղ կա, սկսել է այրվել: Պետք է արագ ջուր լցնել թավայի մեջ:	
9.	Հրդեհ է սկսվել, և տունը լցվել է ծխով. անմիջապես և շատ արագ հեռանալ բնակարանից՝ քիթ ու բերանը փակելով խոնավ կտորով: Պետք է փակել նաև բոլոր դռները:	
10.	Հրդեհ է սկսվել, և տունը լցվել է ծխով: Պետք է բացել պատուհանները և հնարավոր բոլոր դռները, որ այն արագ դուրս գա:	
11.	Հրդեհ է սկսվել, և տունը ամբողջությամբ ծուխ է լցվել: Պետք է բերանը փակել խոնավ կտորով, ծնկների վրա կամ գլորվելով դուրս գալ սենյակից՝ փակելով դուռը:	
12.	Հրդեհ է սկսվել, և տունն ամբողջությամբ ծուխ է լցվել: Պետք է վազելով, առանց բերանը փակելու, դուրս գալ տնից:	
13.	Հրդեհվող դասարանից կամ դպրոցից դուրս գալիս պետք է օգնել դիմացի կամ կողքի ընկերոջը նույնպես դուրս գալ:	
14.	Եթե հրդեհվող դասարանից կամ դպրոցից դուրս ես գալիս, ապա կարելի է մտածել քո մասին:	
15.	Եթե հրդեհի ժամանակ վառվում են հազիդ հագուստները, պետք է դրանք հանես և մի անվտանգ տեղ գցելով՝ փորձես հանգցնել:	
16.	Եթե հրդեհի ժամանակ վառվում են նաև հազիդ հագուստները, ապա կարող ես առանց հանելու վազել:	

Պաստառ 21

«Ինչպես կանխել հրդեհի առաջացումը»

	Հարց	 Պատասխան
1.	Գազօջախին դրված կաթսայում ճաշ է եփվում: Կաթսայի կողքին հեշտությամբ այրվող առարկա չկա:	
2.	Գազօջախին դրված կաթսայում ճաշ է եփվում: Կաթսայի մոտ հեշտությամբ այրվող առարկա է դրված:	
3.	Գազօջախի վերևի դարակում դրված է արագ այրվող նյութ, օրինակ՝ նավթ կամ բենզին:	
4.	Բենզալցակայանում կամ գազալցակայանում կարելի է լուցկի վառել:	
5.	Բենզալցակայանում կամ գազալցակայանում չի կարելի լուցկի վառել:	
6.	Մի շենքում մեծ հրդեհ է բռնկվել: Փոքրիկները շատ հետաքրքրասեր են, բայց չպետք է գնան այնտեղ:	
7.	Մի շենքում մեծ հրդեհ է բռնկվել: Հետաքրքրասեր փոքրիկները վազում են այնտեղ՝ տեսնելու, թե ինչ է պատահել:	
8.	Այրվող լուցկին պետք է շտապ նետել աղբամանը, քանի դեռ մեծերից ոչ-ոք չի տեսել, որ առանց թույլտվության խաղացել են դրանցով:	

Պաստառ 23

«Ինչ չի կարելի անել հրդեհի ժամանակ»

	Հարց	 Պատասխան
1.	Չի կարելի դուրս գալ խիտ ծխապատ տարածք՝ առանց խոնավ կտորով կամ հատուկ դիմակով քիթը և բերանը փակելու:	
2.	Կարելի է դուրս գալ ծխապատ տարածք՝ առանց քիթը և բերանը փակելու:	
3.	Այրվող շենքից դուրս գալիս չի կարելի օգտվել վերելակից:	
4.	Այրվող շենքից դուրս գալիս, արագ լինելու համար, կարելի է օգտվել վերելակից:	
5.	Երբեք չպետք է ջուր լցնել այրվող էլեկտրական սարքերի վրա, քանի դեռ հոսանքազրկված չեն:	
6.	Եթե էլեկտրական սարքերը այրվում են, պետք է ջրով հանգցնել:	
7.	Հրդեհի ժամանակ չի կարելի թաքնվել պահարանների մեջ:	
8.	Հրդեհի ժամանակ կարելի է թաքնվել պահարանների մեջ, որ չայրվես:	
9.	Հրդեհի ժամանակ երբեք չպետք է պատուհան բացել:	
10.	Հրդեհի ժամանակ պետք է բացել պատուհանը և օգնություն կանչել:	
11.	Հրդեհի ժամանակ, երբեք չպետք է ցատկել երկրորդից բարձր հարկից:	
12.	Հրդեհի ժամանակ կարող ես ցատկել բարձր հարկից և փրկվել:	